

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
INFORMĀCIJAS UN BIBLIOTĒKU STUDIJU NODAĻA

INTERNETA UN PROGRAMMNODROŠINĀJUMA
IZMANTOŠANA LATVIJAS PUBLISKAJĀS BIBLIOTĒKĀS

BAKALAURA DARBS

Autore: **Kristina Papule**

Stud.apl.kp07021

Darba vadītāja: docente Dr.philol. Daina Pakalna

RĪGA 2010

ANOTĀCIJA

Pateicoties publisko bibliotēku attīstības projektam “Trešais tēva dēls” (uzsākts 2006.gadā, līdzfinansētāji – Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonds) Latvijas publiskās bibliotēkas kļuva modernākas un bagātākās ar tādiem mūsdienīgiem informācijas tehnoloģiju risinājumiem kā ātrgaitas internets un mūsdienīgs programnodrošinājums. Pētījuma problēma ir iegūt pēc iespējas objektīvākus, pilnīgākus un precīzākus datus par datorprogrammu un interneta izmantošanu Latvijas publiskajās bibliotēkās.

Pētījuma mērķis – noskaidrot, kādi interneta resursi un datorprogrammas ir vispopulārākās publisko bibliotēku lietotāju vidū. Pētījumā gaitā tika konstatēts, ka visizmantotākās datorprogrammas ir tīmekļa pārlūki, saziņas rīki un teksta apstrādes rīki, savukārt, visbiežāk apmeklētās tīmekļa vietnes ir sociālie servisi un izklaides portāli.

Atslēgvārdi: Trešais tēva dēls, publiskās bibliotēkas, interneta izmantošana, programnodrošinājuma izmantošana.

ANNOTATION

The public library development project „Trešais tēva dēls” (3TD) (launched in 2006, co-financed by the Latvian government and the Bill & Melinda Gates Foundation) enabled Latvia’s public libraries to become more modern and be augmented with such contemporary information technology solutions as high-speed internet and modern software. The main problem of the research is to get objective, complete and accurate data about usage of these capabilities in public libraries of Latvia.

The aim of this paper is to find out, which internet resources and computer programs are the most popular amongst public library users. In the process of study there was detected that the most used computer programs are web browsers, communication tools and word processors, and the most visited web pages are social media and entertainment sites.

Key words: Trešais tēva dēls, public libraries, internet usage, software usage.

SATURS

APZĪMĒJUMU SARAKSTS	4
IEVADS	5
1. PĒTĪJUMA TEORĒTISKĀ BĀZE: PRAGMATISMS UN „LINUSA LIKUMS”	9
2. PUBLISKO BIBLIOTĒKU ATTĪSTĪBAS PROJEKTS „TREŠAIS TĒVA DĒLS”	12
2.1. Informācijas sabiedrība un Latvijas bibliotēku modernizācija	12
2.2. 3TD: projekta koncepcija.....	13
2.3. 3TD: projekta mērķi, aktivitātes un realizācijas gaita	14
2.4. 3TD: projekta galvenie rezultāti.....	18
2.5. 3TD: tēls, publicitāte, pirmie veiksmes stāsti	20
2.6. Datoru un interneta izmantošana bibliotēkās pēc 3TD projekta realizācijas: bibliotekāru atziņas	22
3. PĒTĪJUMI PAR DATORU UN INTERNETA IZMANTOŠANU BIBLIOTĒKĀS PIRMS UN PĒC PROJEKTA „TREŠAIS TĒVA DĒLS” REALIZĀCIJAS	24
3.1. Pētījums par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā.....	24
3.2. Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem.....	25
4. INTERNETA UN PROGRAMNODROŠINĀJUMA IZMANTOŠANA RĪGAS CENTRĀLĀS BIBLIOTĒKAS FILIĀLBIBLIOTĒKĀ „ZEMGALE”: PĒTĪJUMA REZULTĀTU ANALĪZE	27
4.1. Pētījuma metodoloģija	27
4.2. Pētījuma instrumentārijs: Wakoopa un Dutch Duck IE History Viewer.....	28
4.3. Programmnodrošinājuma izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pieaugušo vidū	29
4.4. Programmnodrošinājuma izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” bērnu un jauniešu vidū	31
4.5. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāju vidū: datu apstrāde	33
4.6. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū	35
4.7. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū	40
REZULTĀTI UN DISKUSIJA	46
SECINĀJUMI	50
IZMANTOTO AVOTU SARAKSTS	54
PIELIKUMI.....	57

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

3TD	„Trešais tēva dēls” (publisko bibliotēku attīstības projekts)
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
BIS	Bibliotēku informācijas sistēma
CV	Curriculum Vitae (Dzīves apraksts)
IKT	Informācijas un komunikāciju tehnoloģijas
IT	Information Technology (Informācijas tehnoloģija)
ĪUMEPLS	Īpašu uzdevumu ministra elektroniskās pārvaldes lietās sekretariāts
KIS	„Kultūras informācijas sistēmas” (valsts aģentūra)
NVO	Nevalstiskās organizācijas
RAPLM	Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
RCB	Rīgas Centrālā bibliotēka
RSS	Really Simple Syndication (Patiesi vienkārša sindikācija)
URL	Uniform Resource Locator (Vienotais resursu vietrādītājs)
VPN	Virtual Private Network (Virtuālais privātais tīkls)
VVBIS	Valsts vienotā bibliotēku informācijas sistēma

IEVADS

Temata aktualitāte, temata norobežojums

Bakalaura darbā „Interneta un programnodrošinājuma izmantošana Latvijas publiskajās bibliotēkās” analizēti Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku lietotāju datoru un interneta izmantošanas paradumi, tiks noskaidrots, kā un kādiem nolūkiem lietotāji izmanto internetu un programnodrošinājumu bibliotēkās, kā arī tas, kādas tieši tīmekļa vietnes, tiešsaistes servisi un datorprogrammas ir populārākās un visbiežāk izmantotās lietotāju vidū (kā konkrēts piemērs pētījuma ietvaros ir Rīgas Centrālās bibliotēkas filiālbibliotēka „Zemgale” un tās lietotāji). Temats ir aktuāls, jo pateicoties Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” realizācijai ir būtiski pieaugusi publiskās bibliotēkas kā informācijas, inovāciju un zināšanu ieguves centra loma ne tikai tradicionālajā, bet arī digitālajā vidē. Pašvaldību publisko bibliotēku lietotājiem ir parādījusies iespēja izmantot bibliotēkās pieejamo datortehniku, programnodrošinājumu un internetu par brīvu, līdz ar to, lai novērtētu „Trešais tēva dēls” projekta realizācijas efektivitāti, parādās nepieciešamība noskaidrot, kādā tieši veidā šie resursi tiek izmantoti un kā tie palīdz apmierināt bibliotēku lietotāju informacionālās vajadzības un intereses.

Problēmsituācija un pētījuma problēma

Problēmsituāciju rada tas fakts, ka pašlaik ir pieejami tikai aptuveni dati par Latvijas publisko bibliotēku lietotāju datoru un interneta izmantošanas paradumiem. Lai noskaidrotu, kādiem nolūkiem lietotāji izmanto programnodrošinājumu un internetu bibliotēkās, parasti tiek izmantotas tādas datu vākšanas metodes kā anketēšana un intervēšana, kuru galvenais negatīvais aspekts ir tas, ka tie neļauj iegūt pietiekami objektīvus datus, līdz ar to parādās iespējamība, ka vispārējais priekšstats par to, kā lietotāji izmanto informācijas tehnoloģijas bibliotēkās var neatbilst īstenībai. Pētījuma problēma ir iegūt pēc iespējas objektīvākus, pilnīgākus un precīzākus datus par datoru un interneta izmantošanu publiskajās bibliotēkās (šajā gadījumā – RCB filiālbibliotēkā „Zemgale”).

Teorētiskā bāze

Darbam tiks izmantotas šādas teorijas:

1) Lielā līmeņa teorija – pragmatisms (filozofijas virziens, kas pievēršas cilvēku mērķu un to sasniegšanas līdzekļu analīzei). Pragmatisma galvenās idejas būtību īsumā varētu izteikt šādi: cilvēkam ir jādarbomas neizzināmā pasaulē, mēģinājumi sasniegt objektīvo patiesību ir bezcerīgi, tāpēc zinātniskām teorijām, sociālām idejām un morāles principiem ir jāpieiet no tā viedokļa, cik tās ir ērtas mūsu mērķu sasniegšanai, kas derīgs un noved pie panākumiem, tas arī ir patiess. Šo teoriju var attiecināt arī uz lietotāju uzvedību informācijas meklēšanas procesā, jo galvenais tajā ir sasniegtais rezultāts un tā kvalitāte.

2) Vidējā līmeņa teorija – t.s. „*Linusa likums*” (*Linus's Law*, somu programmētāja, operētājsistēmas kodola *Linux* izstrādātāja un pašreizēja *Linux* projekta koordinators Linusa Torvaldsa teorija). Šis likums pievēršas cilvēku rīcības motīviem un to saistībai ar sabiedrības attīstību. Atbilstoši „*Linusa likumam*”, visus motīvus var nosacīti sadalīt trīs kategorijās: „izdzīvošana”, „sociālo saišu veidošana” un „izklaide”, kas, savukārt, ir piemērojams arī attiecībā uz lietotāju informacionālo vajadzību apmierināšanu.

Empīriskā bāze

Pētījuma empīrisko bāzi sastādīs dati par tīmekļa vietnēm un datorprogrammām, kuras tika izmantotas konkrētajā laika posmā RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotājiem paredzētajos datoros. Šie dati tiks iegūti ar speciālā programmnodrošinājuma palīdzību (datorprogrammas *Dutch Duck Cache and History Reader* un *Wakoopa*) un saglabāti turpmākās analīzes veikšanai .mht un .xml formātos.

Koncepcija

„Trešais tēva dēls” projekta realizācija ir būtiski ietekmējusi bibliotēkas kā institūcijas lomu kopumā, padarot tās par vienu no svarīgākajiem resursiem Latvijā, kas piedāvā visdažādākajām mērķauditorijām – strādājošajiem, darba meklētājiem, studentiem, skolēniem, pensionāriem iespēju iegūt un apmainīties ar informāciju ne tikai tradicionālajā, bet arī digitālajā formā. Pateicoties šim projektam, bibliotēku lietotājiem kļuva pieejams ātrgaitas internets, kā arī dažādas tekstu sagatavošanai un apstrādei, prezentāciju un elektronisko tabulu veidošanai, komunikācijas un darba vides organizēšanai, tīmekļa vietņu izstrādei un citu funkciju realizēšanai nepieciešamas datorprogrammas.

No vienas puses, piekļuves nodrošināšana datoriem un interneta resursiem kļūst par vienu no svarīgākajiem un izmantotākajiem bibliotēku pakalpojumiem, taču no otrās puses, ir pietiekami grūti precīzi izanalizēt un novērtēt to, kādi tieši interneta resursi un datorprogrammas tiek visbiežāk izmantotas. Savukārt, pēc iespējas pilnīgāki un objektīvāki dati par to ir pilnīgi nepieciešami, lai 1) noteiktu, kādas tematikas resursi visvairāk interesē konkrētas bibliotēkas lietotājus, un atbilstoši tam, turpmāko bibliotēkas tradicionālo un elektronisko resursu komplektēšanu, kā arī izstāžu un citu pasākumu organizēšanu veikt, ņemot vērā lietotāju vēlmes, informacionālās vajadzības un intereses; 2) izanalizētu, kādi ir galvenie iemesli tam, ka kādas no bibliotēkas datoros esošajām datorprogrammām tiek izmantotas ievērojami biežāk/retāk nekā pārējās, kā arī noskaidrotu šīs popularitātes (vai popularitātes trūkuma) iemeslus un izstrādātu rekomendācijas situācijas uzlabošanai (piemēram, konkrētu datorprogrammu iespēju popularizēšanu, kursu un apmācību organizēšanu u.c.); 3) novērtētu situāciju kopumā: vai visas iespējas un resursi, kuri kļuva

pieejami lietotājiem „Trešā tēva dēla” projekta ietvaros tiek izmantoti pilnībā un pietiekami efektīvi, vai arī ir nepieciešams ieguldīt papildus resursus labāko rezultātu sasniegšanai.

Izpētes pakāpe, novitāte

Līdz šim ir veikti pētījumi gan par informācijas tehnoloģiju izmantošanu Latvijas sabiedrībā kopumā, un to saistību ar bibliotēku funkcijām, gan par to, kā IT tiek izmantotas noteiktu lietotāju grupu vidū: 2007.gadā veiktais „Pētījums par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā” (20) un 2009.gadā veiktais pētījums „Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem” (21), kas tika veikti pēc valsts aģentūras „Kultūras informācijas sistēmas” (turpmāk tekstā – „KIS”) pasūtījuma (analoģiski pētījumi tika veikti arī citās Bila un Melindas Geitsu projektu valstīs, piemēram, Lietuvā, Rumānijā, Čīlē), Ilzes Dēbeles bakalaura darbs „Pusaudži un jaunieši – informācijas tehnoloģiju lietotāji bibliotēkās” (8), Elīnas Riemeres bakalaura darbs „Pamatskolas vecuma bērni un internets publiskajās bibliotēkās Latvijā” (25) un Initas Vilcānes bakalaura darbs „Elektronisko komunikāciju izmantošana Rīgas rajona publiskajās bibliotēkās” (34).

Pētījuma objekts un priekšmets

Pētījuma objekts – Latvijas publisko bibliotēku lietotāju datoru un interneta izmantošanas paradumi; pētījuma priekšmets – tīmekļa vietnes un datorprogrammas, kuras izmanto RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” datoru lietotāji.

Pētījuma mērķi un uzdevumi

Pētījuma mērķis – noskaidrot, kādi interneta resursi un datorprogrammas ir vispopulārākās RCB „Zemgale” lietotāju vidū, kā arī to, cik pilnīgi un efektīvi šie resursi tiek izmantoti.

Pētījuma uzdevumi ir: 1) izpētīt avotus par informācijas tehnoloģiju izmantošanu Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku lietotāju vidū un projektu „Trešais tēva dēls”; 2) ar speciālā programnodrošinājuma palīdzību savākt datus par datorprogrammu un interneta tīmekļa vietņu izmantošanu RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” esošajos datoros; 3) izanalizēt iegūtos datus; 4) noskaidrot, kādas tīmekļa vietnes un datorprogrammas ir visbiežāk izmantojamās, izdarīt attiecīgus secinājumus un izstrādāt ieteikumus situācijas uzlabošanai.

Hipotēze

Rīgas Centrālās bibliotēkas filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāji no visiem pieejamiem interneta resursiem bibliotēkā visbiežāk izmanto virtuālos sociālos tīklus un elektroniskā pasta servisu, savukārt, no datorprogrammām – interneta pārlūkus un teksta redaktorus. Kopumā lietotāji izmanto tikai salīdzinoši nelielu daļu no visa pieejamā programnodrošinājuma

iespējām, un viņiem ir nepieciešama papildus informācija, motivācija un prasmes, lai izmantotu tos pilnīgāk.

Pētniecības metodes

Kā metodoloģiskā pieeja darbā tiks izmantota **gadījumā izpēte** (*case study*) – pētījuma praktiska daļa veikta vienā atsevišķajā bibliotēkā, taču tā rezultātus būs iespējams vispārināt attiecībā uz pašvaldību publiskajām bibliotēkām kopumā. Datu vākšanas metode ir elektronisko dokumentu analīze, datu apstrādes metode – **kontentanalīze**.

Praktiskie rezultāti

Projekta „Trešais tēva dēls” realizācijas rezultātā pašvaldības publisko bibliotēku lietotājiem ir radīta iespēja bez maksas izmantot daudzveidīgus elektroniskos resursus, un šis pētījums palīdzēs labāk izprast, kā šie resursi tiek izmantoti, kā arī to, vai tie tiek izmantoti pilnībā un pietiekami efektīvi. Praktiskais pētījuma rezultāts būs situācijas analīze un konstatējums, kā arī tiks piedāvāti ieteikumi situācijas uzlabošanai.

Darba struktūra

Bakalaura darbs sastāv no ievada, galvenās daļas, rezultātu un diskusijas daļas, secinājumu daļas un pielikumu daļas. Galvenā daļa ietvers teorētisko daļu, kurā raksturotas teorijas pētījuma veikšanai un pamatota šo teoriju izvēle temata izpratnei, kā arī sniegts ieskats projekta „Trešais tēva dēls” būtības, mērķu, uzdevumu un realizācijas aspektos, savukārt, praktiskajā daļā tiks raksturota pētījuma metodoloģija un empīriskā pētījuma veikšanas gaita, atspoguļoti savākto datu analīzes rezultāti. Pētījuma nobeigumā tiks apkopoti empīriskas daļas rezultāti, secinājumi un ieteikumi, kā arī sniegts vērtējums par to, vai sākumā izvirzītā hipotēze ir pierādīta un tiks doti ieteikumi turpmāko pētījumu veikšanai.

1. PĒTĪJUMA TEORĒTISKĀ BĀZE: PRAGMATISMS UN „LINUSA LIKUMS”

Līdz ar jauno tehnoloģiju attīstību interneta un programnodrošinājuma izmantošana ir kļuvusi ne tikai par neatņemamu ikdienas dzīves sastāvdaļu daudziem Latvijas iedzīvotājiem, bet arī par vienu no svarīgākajiem pašvaldību publisko bibliotēku sniegtajiem pakalpojumiem. Šo jauno iespēju, it īpaši, interneta, izmantošana nodrošina piekļuvi milzīgam, taču nestrukturētam informācijas masīvam, kas iekļauj tiešsaistes pakalpojumus, daudzveidīgas tematikas tīmekļa vietnes un visdažādāko veidu un formātu elektroniskos dokumentus. Hipersaišu struktūra un tiešsaistes meklēšanas iespējas ļauj lietotājam brīvi „navigēt” informācijas plūsmā, izvēloties tieši tās tīmekļa vietnes, pakalpojumus un failus, kas pilnīgi vai daļēji atbilst viņa informācijas pieprasījumam.

Tādā veidā elektroniskās informācijas meklēšana un izmantošana ir saistītas ar lietotāju mērķiem un to sasniegšanas līdzekļiem, tāpēc ir vērts aplūkot tās no sociālo zinātņu un IT jomās izmantoto teoriju viedokļa. Kā galvenās teorijas, kuras, pēc autores viedokļa, visprecīzāk atspoguļo ar informācijas izmantošanu saistītos aspektus var minēt pragmatismu (lielā līmeņa teoriju) un t.s. „Linusa likumu” – vidēja līmeņa teoriju, kas pievēršas cilvēku rīcības motīviem un to saistībai ar sabiedrības attīstību.

Pragmatisms – filozofijas virziens, kurš radās 19.gs. beigās, savu nosaukumu ir ieguvis no grieķu valodas vārda *pragma* – „darbība, rīcība”. Pie šā virziena izveidotājiem pieskaita Čārlzu S. Pīrsu (1839-1914), V. Džeimsu (1842-1910) un Dž. Džūiju (1859-1952). Pragmatisma galvenā ideja – patiesības un zināšanu galvenais kritērijs un mērķis ir darbība un tās derīgums (22). Līdz ar to galveno patiesības definīciju varētu noformulēt šādi: pirmkārt, apgalvojums ir patiess, ja, to ievērojot, tiek sasniegts gaidītais rezultāts, un otrkārt, ja indivīdam no tā ir labums praktiskajā dzīvē (2).

Pēc pragmatisma piekritēju domām, filozofijai nevajag nodarboties ar esamības un uzziņas pirmsākumiem. Tai jāklūst par vispārēju metodi, kā risināt reālās, empīriskās, fiksējamās problēmas, kas rodas konkrētiem cilvēkiem dažādās dzīves situācijās. Tādēļ no pragmatisma viedokļa filozofijai drīzāk jālīdzinās dzīves mākslai nekā teorijai, jo tā skar visu cilvēka dzīves pieredzi kopumā. Cilvēka dzīve norit kā nemitīgs problēmu risinājums, un šim risinājumam nav jābalstās uz dogmām un priekšrakstiem (14).

Pragmatisms īpaši akcentē cilvēku uzskatu sekas un patiesības problēmu: patiesība jeb uzskatu pareizība nav ne to atbilstība esamībai, ne loģiskā saskaņā ar citiem uzskatiem, bet tas, kas „darbojas” – dod labākos iepriekš paredzētos rezultātus (13). Tādējādi patiesība nav kaut kas absolūts, nemainīgs, bet kontekstuāls, „patiesības” var būt vairākas. Piemēram, ja dažādas idejas noved pie vienādas darbības, starp šīm idejām nav būtiskās atšķirības. Ideju

saturs vai atbilstība realitātei nav galvenais, nozīme ir tikai sekām un rezultātiem, kurus šīs idejas radīs.

Kā atzīmē viens no pragmatisma pamatlicējiem Čārlzs Pīrss, „*Patiesība atšķiras no meliem vienkārši ar to, ka uz patiesību balstīta darbība aizved pie mērķa, uz kuru mēs tiecamies, nevis projām no tā*” (14, 374.lpp.).

Šo ideju var attiecināt arī uz elektroniskās informācijas meklēšanas un atlasē stratēģiju: lietotāja izpratnē tā ir pareiza un efektīva tikai tajā gadījumā, ja ar tās palīdzību ir sasniegts viņam nepieciešamais rezultāts (t.i., ir atrasta viņu interesējoša informācija vai tiešsaistes pakalpojums). Nepieciešamas informācijas meklēšana ir viena no reālajām, empīriskajām problēmām, un, lai to atrisinātu, cilvēkam ir jābūt iespējai kļūdīties un labot kļūdas, jāmeklē jauni risinājuma varianti (piemēram, citādi formulējot meklēšanas pieprasījumu vai izvēloties citu informācijas resursu).

Otra teorija – „Linusa likums” ir saistīta, galvenokārt, ar cilvēku rīcības motīviem, kuri ietekmē informācijas meklēšanas stratēģijas izvēli. Šīs teorijas autors ir somu programmētājs, atklātā koda operētājsistēmas „Linux” izstrādātājs un pašreizējs „Linux” projekta koordinators Linus Torvalds. Pirmoreiz „Linusa likuma” jēdziens ir parādījies 2001. gadā, kad tika publicētas divas grāmatas par IT tematiku: Linusa Torvaldsa (1969) „*Just for Fun: the Story of an Accidental Revolutionary*” un Pekkas Himanena (1973) „*The Hacker Ethic and the Spirit of Information Age*” (11) (Linus Torvalds bija viens no šīs grāmatas līdzautoriem). Šajos darbos tiek izklāstīta „Linusa likuma” būtība: visus cilvēku rīcības motīvus var nosacīti sadalīt trīs kategorijās: „izdzīvošana”, „sociālo saišu veidošana” un „izklaide” (ar „izklaidi” teorijas autors saprot ne tikai cīņu ar garlaicību, bet arī iespējas izmantot savas zināšanas un talantus sarežģītu jautājumu un problēmu risināšanai, panākumu sasniegšanai, kas savukārt, sniedz patiesu gandarījumu un dzīves jēgas papildījumu). Šīs motīvu kategorijas ir cieši saistītas ar sabiedrības attīstības pakāpi: jo augstāka tā ir, jo biežāk par indivīda rīcības motīvu kļūst vajadzība pēc sociālo saišu veidošanas un izklaides. Līdz ar to informācijas sabiedrības laikmetam ir raksturīga orientācija, galvenokārt, tieši uz šīm divām vajadzību kategorijām (11).

Šī teorija ir piemērojama arī attiecībā uz lietotāju informacionālo vajadzību apmierināšanu, un šī darba ietvaros tas ir labi ilustrējams ar interneta un programnodrošinājuma izmantošanas likumsakarībām: ja sākumā tas tika izmantots militārajām un valsts pārvaldes („izdzīvošanas”) mērķiem, tad ar laiku, kad tas ir kļuvis pieejams plašam lietotāju lokam, globālā tīkla iespējas arvien biežāk tiek izmantotas sociālu saišu veidošanai un uzturēšanai (sociālie tīkli, e-pasts, tērzētavas), kā arī izklādei (tiešsaistes spēles, mūzika, filmas u.c.). Šī tendence ir vērojama visās pasaules valstīs, tostarp arī Latvijā,

tāpēc būtu loģiski pieņemt, kā publisko bibliotēku lietotāji bieži izmanto internetu saziņai sociālajos portālos un izklaides informācijas meklēšanai.

Secinājumi:

- pragmatisms ir filozofijas virziens, kura pamatideju varētu īsi noformulēt šādi: filozofija ir metode, lai kaut ko sasniegtu, patiesais jeb pareizais ir tā teorija, kura dod labāko rezultātu;
- „Linusa likums” ir vidējā līmeņa teorija, kura akcentē cilvēku rīcības motīvu piederību noteiktai kategorijai: „izdzīvošanai”, „sociālo saišu veidošanai” vai „izklaidei”;
- abas teorijas ir pielietojamas attiecībā uz lietotāju informacionālo uzvedību: no pragmatisma viedokļa informācijas meklēšana ir viena no reālajām, fiksējamām problēmām, kuru ir iespējams atrisināt, izmantojot dažādus darbības variantus, savukārt „Linusa likums” izskaidro lietotāju pieprasījuma palielināšanos pēc tiešsaistes resursiem, kas tiek izmantotas sociālu saišu veidošanai un uzturēšanai, kā arī izklaides nolūkiem.

2. PUBLISKO BIBLIOTĒKU ATTĪSTĪBAS PROJEKTS

„TREŠAIS TĒVA DĒLS” .

2.1. Informācijas sabiedrība un Latvijas bibliotēku modernizācija

21.gadsimta sākums raksturojams kā ievērojamu pārmaiņu laikmets. Tas iezīmēja kompleksas transformācijas visās pasaules valstīs un sabiedrības virzību no industriālas uz jauna tipa - informācijas jeb „uz zināšanām balstīto” sabiedrību, kuras pamatprincips ir brīva un neierobežota piekļuve informācijai. Informācijas sabiedrības veidošanās aizsākumi izsekojami vairāku gadu desmitu garumā, taču dažādos pasaules reģionos atšķirīgo sociālo, ekonomisko un citu iemeslu dēļ šis process notika nevienmērīgi. Pēdējā desmitgadē informācijas sabiedrības attīstība kļuva par aktuālu procesu arī Latvijā. Šis process paver plašas iespējas valsts attīstībai un tai pašā laikā izvirza jaunus draudus un izaicinājumus, tāpēc informācijas sabiedrības attīstību ir nepieciešams koordinēt, virzīt un kontrolēt visās jomās, t.sk. arī kultūras un izglītības jomā.

Galvenās ar informācijas sabiedrību saistītās parādības – datorizācija un internetizācija būtiski ietekmēja visas sabiedrības dzīves jomas un institūciju, t.sk. arī bibliotēku darbu. Bibliotēku funkcijas un lomas ir būtiski mainījušās, ir radusies nepieciešamība virzīt to attīstību atbilstoši jaunās sabiedrības, un, attiecīgi, arī jauno lietotāju prasībām. Līdz ar to 21.gadsimta sākumā Latvijā tika izstrādāti un realizēti vairāki ievērojami projekti, kuros īpaša uzmanība tika pievērsta jaunāko informācijas tehnoloģiju ieviešanai bibliotēkās, t.sk. arī modernās datortehnikas iegādei un piekļuves nodrošināšanai internetam, kā arī bibliotekāru un lietotāju apmācībām.

Latvijas bibliotēku datorizācijas un internetizācijas procesu var nosacīti sadalīt divos posmos. Pirmais posms – no 20.gs. 90.gadu beigām līdz aptuveni 2006.gadam iezīmējās, galvenokārt, ar Latvijas valsts un publisko bibliotēku informācijas sistēmas izveidi un saskaņošanu, bibliotēku nodrošināšanu ar BIS, digitālo informācijas resursu veidošanu (bibliotēku datubāzes, katalogi, tiešsaistes kolekcijas) un jaunu informācijas pakalpojumu ieviešanu (elektroniskā dokumentu piegāde, uzziņu sniegšana ar e-pasta un Skype palīdzību u.tml.). Šie informatizācijas aspekti ir kļuvuši par Valsts Vienotās bibliotēku informācijas sistēmas (VVBIS) projekta pamatuzdevumiem. Savukārt, kopš 2006.gada par prioritāti ir kļuvusi datortehnikas un programmatūras iegāde, kā arī interneta pieslēguma nodrošināšana publisko bibliotēku lietotāju informacionālo vajadzību apmierināšanai. Šo uzdevumu realizācijai tika paredzēts Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētais publisko bibliotēku attīstības projekta „Trešais tēva dēls” (turpmāk tekstā - 3TD), kas ir VVBIS projekta loģiskais turpinājums. Turpmāk darba teorētiskajā daļā sniegts ieskats šī

projekta būtības, mērķu, uzdevumu un realizācijas aspektos, kā arī novērtēta tā efektivitāte un ietekme uz interneta izmantošanas popularizēšanu publisko bibliotēku lietotāju vidū.

2.2. 3TD: projekta koncepcija

Publisko bibliotēku attīstības projekta 3TD mērķis ir sabiedrības informēšana par izmaiņām, kas jau ir notikušas un notiks publiskajās bibliotēkās un lauzt sabiedrībā pastāvošo stereotipu, ka „bibliotēkās atrodamas vienīgi noputējušas grāmatu krātuves”, pierādot, ka tās jau tagad ir informācijas, inovāciju un zināšanu ieguves centrs (3). Šis aspekts ir it īpaši svarīgs mazajās pašvaldībās, kur cilvēki nevar atļauties iegādāties modernu datortehniku un pieslēgt internetu mājās.

3TD vēsture ir sākusies 2006.gada rudenī, kad ASV pilsētā Sietlā bāzētais Bila un Melindas Geitsu fonds Globālo bibliotēku iniciatīvas programmas (*Global Libraries program*) ietvaros Latvijas pašvaldību publisko bibliotēku attīstībai piešķīra 16,2 miljonus ASV dolāru. Bila un Melindas Geitsu fonda Globālo bibliotēku iniciatīva ir programma, kuras ietvaros tiek palīdzēts bibliotēkām visā pasaulē nodrošināt bezmaksas pieeju datortehnikai un internetam. Programma strādā ASV, Meksikā, Čīlē un citās valstīs (piemēram, 2009.gadā tika uzsākta līdzīga projekta realizācija Botsvānā (26), līdzīgi projekti tiek paredzēti arī Ukrainā, Rumānijā, Polijā, Indijā un Vjetnamā).

Kā liecina citu valstu pieredze, dalība šajā programmā ir palīdzējusi sasniegt ievērojamus rezultātus bibliotēku datorizācijā. Piemēram, Čīlē Bila un Melindas Geitsu fonds sadarbojās ar valdības un pašvaldību vadītājiem, lai visās valsts 368 publiskajās bibliotēkās nodrošinātu brīvu piekļuvi datoriem un internetam, kā arī apmācības bibliotēku darbiniekiem. Projekta sākumā - 2001.gadā ar datoriem bija aprīkotas tikai 10% bibliotēku, savukārt, pašlaik šis skaits ir sasniedzis 100%. Savukārt, bibliotēku apmeklētāju skaits ir pieaudzis 8 reizes, interesanti ir tas, ka arī grāmatu lietošana ir ievērojami pieaugusi - par 60%. Jāatzīmē gan, ka Latvijas gadījumā tik liels apmeklētāju pieaugums netika gaidīts, jo jau līdz projekta realizācijas sākuma Latvijā bija pietiekami laba situācija: vēl pirms 2006.gada publisko bibliotēku pakalpojumus izmantoja 40-50% iedzīvotāju (26).

Bila un Melindas Geitsu fonda granta piešķiršana Latvijai notika pateicoties līdz tam brīdim veiktajam valsts ieguldījumam jauno komunikācijas un informācijas tehnoloģiju jomā Latvijas bibliotēkās projekta „Gaismas tīkls” ietvaros, kura darbību fonds bija augstu novērtējis. Būtisks priekšnoteikums finansējuma piesaistei bija arī 2005. gada beigās izdarītās izmaiņas Bibliotēku likumā, kas noteica, ka datoru lietošana un interneta izmantošanai bibliotēkās ir jābūt bez maksas, jo Bila un Melindas Geitsu fonds bija gatavs ieguldīt savus līdzekļus tikai nekomerciālos projektos (31). Faktiski, Latvija ir pirmā valsts ārpus Amerikas kontinenta, kur fonda finansiālie līdzekļi tika ieguldīti šāda veida projektos. Geitsu fonda

Globālo bibliotēku iniciatīvas programma tiek īstenota kopš 1997. gada, un tās mērķis ir attīstīt bibliotēku kā publisku vietu, kur pieejamas modernas tehnoloģijas plašam lietotāju lokam. Šī iemesla dēļ Latvijā projektā nav iekļautas skolas un akadēmiskās bibliotēkas, kuru publiskajai pieejamībai tomēr pastāv zināmi ierobežojumi, - to pakalpojumi ir domāti noteiktām lietotāju kategorijām.

Kopumā projektam ir ne tikai tehnoloģiskā, bet arī nozīmīga sociālā ietekme, jo tas veicina bibliotēkas lomas un funkciju maiņu un bibliotekāra profesijas autoritātes pieaugumu. Bibliotekārs kļūst par starpnieku, piedāvājot moderno mediju pakalpojumus. Viņš palīdz lietotājam nepieciešamās informācijas meklēšanā, ka arī sniedz konsultācijas par datorprogrammu un e-pakalpojumu izmantošanu. Būtiskākā 3TD projekta iezīme ir tas, ka tas ir vērsts tieši uz bibliotēkas apmeklētāju, jo datori un internets tiek nodoti bezmaksas izmantošanā tieši viņam.

Līgums starp Latvijas valsti un Bila un Melindas Geitsu fondu tika parakstīts 2006.gada 11.novembrī. No fonda puses atbildību par projekta realizācijas kontroli, tādējādi nodrošinot papildu garantiju projekta kvalitātei ir uzņēmusies konsultantu kompānija KPMG, ka arī citi piesaistītie kontrolieri (36).

Līdzās Geitsu fonda grantam, kā citus nozīmīgākos 3TD atbalstītājus var minēt korporāciju „Microsoft”, Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministriju, Kultūras ministriju, Valsts vienotās bibliotēku informācijas sistēmas projektu, Īpašu izdevumu ministra elektroniskās pārvaldēs lietās sekretariātu, kā arī visas Latvijas pašvaldības.

Jāmin, ka Latvijas pašvaldībām 3TD projektā tika atvelēta īpaša loma, jo to atbalsts šim projektam ir novērtējams 3 līmeņos:

- tūlīt iesakot projektu (sadarbības līgumi, kontakti);
- visā projektā īstenošanas laikā (telpas, darbinieki);
- pēc projekta beigšanas (ilgtspēja).

Faktiski, ja citiem atbalstītājiem un sponsoriem ir lielāka nozīmē projektā realizācijas laikā, pašvaldības ir tās institūcijas, no kurām būs atkarīga izveidotās infrastruktūras turpmāka saglabāšana un attīstība nākotnē. No tām tiek sagaidīta bibliotēku telpu sakārtošana un uzturēšana (piemēram, kosmētiski remontī, drošības līdzekļi pret zādzībām, jaunas mēbeles), kā arī atbalsta nodrošināšana bibliotēku darbiniekiem. Bibliotekāriem jāsniedz iespēja piedalīties apmācībās (sevišķi bibliotēkās, kur ir tikai viens darbinieks), kā arī griba un spēja saglabāt un attīstīt izveidoto infrastruktūru un apmācību sistēmu.

2.3. 3TD: projekta mērķi, aktivitātes un realizācijas gaita

Projekta 3TD galveno uzdevumu varētu definēt kā publisko bibliotēku attīstības veicināšanu informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā. Kopumā projekts ir pietiekoši

daudzpusīgs un tajā var izdalīt vairākas komponentes jeb darbības virzienus:

- **Datoru piegāde** – visām Latvijas pašvaldību publiskajām bibliotēkām tika piegādāti jauni datori un datortehnika (multifunkcionālās iekārtas kopēšanai, skenēšanai un drukāšanai) publiskai lietošanai. Datoru skaits ir atkarīgs no iedzīvotāju daudzuma, kurus apkalpo konkrēta bibliotēka. Tika iepļānots apgādāt ar speciāli aprīkotājiem datoriem un īpašiem printeriem Braila raksta drukāšanai arī Latvijas Neredzīgo bibliotēku un tās 7 filiāles, kā arī nodrošināt ar speciālo datortehniku vājredzīgajiem visas 28 Latvijas rajonu galvenās bibliotēkas (23). Pirms projekta realizācijas sākuma Latvijas publiskajās bibliotēkās bija aptuveni 3000 datoru, daļa no kuriem bija jau novecojuši, savukārt, projekta 3TD gaitā bibliotēkām kopumā tika piegādāti 3809 datori un 956 multifunkcionālās iekārtas (skeneris, printeris, kopētājs). Bibliotēkām datori tika piegādāti jau ar uzstādīto „Microsoft” programmatūras komplektu; katrs no projekta datoriem tika marķēts ar speciālo uzlīmi.
- **Programmatūras piegāde** – visi datori tika aprīkoti ar jaunāko programmatūru, kas, savukārt, ļauj bibliotēku apmeklētājiem izmantot modernus veidus informācijas meklēšanā un apstrādē. Projekta ietvaros programmatūru 874 bibliotēkām un 10 reģionālajiem bibliotekāru mācību centriem ir ziedojusi korporācija „Microsoft”, programmatūras vērtība sastādīja vairāk nekā 8,9 miljonu ASV dolāru. Faktiski, tā ir kļuvusi par pamatu modernu mācību un informācijas tehnoloģiju centru izveidei Latvijas reģionos. Šo centru infrastruktūru veido gan fiksētās, gan mobilās datorklases ar jaunāko programmatūru, kas nepieciešama, lai apgūtu datortehnikas un interneta izmantošanas prasmes (27).

Bibliotēkās un mācību centros pieejamajos datoros tika uzstādītas ap 15 dažādas jaunākās datorprogrammas tekstu sagatavošanai un apstrādei, prezentāciju un elektronisko tabulu veidošanai, komunikācijas un darba vides organizēšanai, tīmekļa vietņu izstrādei. Kā piemērus var minēt programmu Microsoft Publisher, kas palīdz izveidot profesionālus mārketinga materiālus (piemēram, brošūras, atklātnes, vizītkartes, apsveikumus, biļetenus) un noformēt publikācijas, Microsoft Visio, kas paredzēts diagrammu un grafiku veidošanai, Microsoft Expression Web – programma moderno tīmekļa vietņu izstrādei. Programmu vidū ir arī izziņas rīki, piemēram, Microsoft Encarta – bagātīga satura interaktīva elektroniskā enciklopēdija (27).

Microsoft ziedojums 874 publiskajām bibliotēkām un reģionālajiem bibliotekāru mācību centriem Ventspilī, Liepājā, Jelgavā, Preiļos, Ogrē, Daugavpilī, Gulbenē un diviem centriem Rīgā ietver arī tādas datorprogrammas, kā Exchange Server 2007, Office Professional 2007 (iekļauj 6 programmas – Microsoft Word 2007, Microsoft Excel 2007, Microsoft PowerPoint 2007, Microsoft Access 2007, Microsoft Outlook 2007 un Microsoft Publisher 2007), Office Communicator 2007, Windows Server un citas. Specializēto

programmatūru vājredzīgajiem un neredzīgajiem ir saņēmusi arī Latvijas Neredzīgo bibliotēka un tās 7 filiāles. Kā atzinis „Microsoft Latvia” vadītājs Sandis Kolomenskis, „Korporācija „Microsoft” lepojas ar to, ka ziedojsi programmatūru informācijas un komunikācijas tehnoloģiju attīstībai Latvijā. Šī partnerība sniedz lieliskas iespējas mazināt digitālo plaisu un dot Latvijas iedzīvotājiem spēju visā pilnībā īstenot savu potenciālu. Domājam, ka, bibliotēkas apgādājot ar publiski pieejamiem datoriem un jaunāko un vajadzībām atbilstošu programmatūru, to klienti var izmantot labumus, ko sniedz piekļuve tehnoloģijām, vienlaikus apgūstot vērtīgas prasmes, kas viņiem ļaus gūt tālākus panākumus” (27).

- **Lokālo tīklu un interneta tīklu izlabošana** – to pieslēgumu uzlabošana bija nepieciešama, lai lietotāji varētu izmantot jaunas datortehnikas iespējas pilnībā. Ātrgaitas internetam ir jābūt pieejamam gan lietotājiem, kuri strādā ar bibliotēkas stacionārajiem datoriem, gan arī tiem, kuri bibliotēkā izmanto savus portatīvos datorus, jo bibliotēku telpās un to tuvumā kļūva pieejams brīvpieejas bezvadu internets (Wi-Fi). Par tehnoloģiski nozīmīgāko projekta daļu ir kļuvusi visas Latvijas publiskās bibliotēkas aptveroša vienota datu pārraides tīkla (VPN – Virtual Private Network) izveide. Projekta gaitā tapis Latvijā apjomīgākais korporatīvais tīkls, kas ir pat lielāks par tāda uzņēmuma kā „Latvenergo” VPN. Īpaši jāatzīmē tas, ka šis tīklam ir vienota drošības kontrole, palīdzības dienests, satura pārraides un citas iespējas. Tīklā saslēgtie datori ir labojami arī no attāluma, tādējādi publisko bibliotēku VPN izveide ir kļuvusi par pirmo tika liela apjoma vienotā datorservisa risinājumu Latvijā (36).

Līgums par datu pārraides infrastruktūras ierīkošanu tika slēgts ar triju uzņēmumu – Latttelecom, Telia Latvia un Telecentrs – apvienību. Šie uzņēmumi gan veidoja tīklu, gan nodarbojas ar to apkalpošanu, dodot tam 4 gadu garantiju. Datortīkls tika izveidots sešu mēnešu laikā un tā uzbūve maksāja nedaudz vairāk kā 4 miljonu latu, kas arī bija finansiāli apjomīgākais projekta ieguldījums. Bibliotēkās tiek garantēts 256Kb/s datu lejupielādes un augšupielādes ātrums katram datoram, kas ir pietiekami labs rādītājs. Tādējādi projekts, pērkot pakalpojumu ar stabilām kvalitātes garantijām, par kuru neizpildi paredzētas soda sankcijas, veicina internetu pamattīklu attīstību Latvijā. Tas sniedz būtisko ieguldījumu lauku internetizācijā, jo, ja līdz šim interneta pakalpojumu sniedzējam nav bijis izdevīgi ieguldīt finansiālus līdzekļus tīklā, jo klientu skaits ir pārāk mazs, tad, iesaistoties šajā projektā, viņam tas ir jādara. Tādējādi interneta pakalpojumu sniedzēji spiesti ieguldīt pamattīkla attīstībā, pamatojoties uz to, ka blakus uzstādītājai antenai varētu uzlikt vēl kādu (nostiprinātais pamattīkls to ļauj), ko izmantotu privāto klientu interneta pieprasījuma nodrošināšanā (36).

Valsts ieguldījums šajā projektā pamatā ir maksas nodrošināšana par datu pārraidi. Kopējais interneta abonēšanas finansējums, ko dod valsts ir ap miljons latu gadā.

- **Bibliotekāru apmācība** – projekta ietvaros tika izveidoti 10 īpaši bibliotekāru apmācību centri. Apmācības bija nepieciešamas, lai bibliotekāri varētu veiksmīgi apgūt jaunas prasmes darbam ar moderno tehniku un programmatūru (programmā tika iekļautas arī apmācības par elektroniskā paraksta lietošanu un inovatīvu darbu bibliotēkās kopumā). Katram bibliotekāram projekta ietvaros tika paredzēta 144 stundu ilga apmācība, kuras mērķis bija papildināt esošo zināšanu un prasmju apjomu mārketinga, inovāciju, IT, klientu apkalpošanas un daudzās citās jomās un padarīt bibliotekārus par „informācijas gidēm”, kuri apmācīs resursu ieguvē arī bibliotēkas lietotājus. Apmācības vadīja profesionāli pasniedzēji no Baltijas Datoru akadēmijas, Latvijas Nacionālās bibliotēkas, Datorzinību centra, Latvijas Universitātes un nodibinājuma „Banku augstskolas biznesa un finanšu pētījumu centrs”, kuri *„bibliotēku darbiniekus mācīja tā, lai viņi prastu savās zināšanās dalīties ar apmeklētājiem”* (27).

Apmācību gaitā bibliotekāriem ir bijusi iespēja iemācīties izmantot jaunākās datorprogrammas (Microsoft Office, Skype u.c.), internetbanku pakalpojumus, pilnteksta datubāzes un citas tīmekļa iespējas. Kā citas tematikas apmācības var minēt kursus par bibliotēku lasītāju motivēšanu, sabiedriskajām attiecībām, bibliotēkas kā iestādes popularizēšanu, lietotāju izpēti, mūžizglītību, apmeklētāju loku paplašināšanu, projekta rezultātu ilgtspējas nodrošināšanu, efektīvās pasniegšanas metodēm un projektu izstrādi. Kopumā apmācībās ir piedalījušies vairāk kā 1900 publisko bibliotēku darbinieku no visas Latvijas.

Lai sekmētu bibliotekāru psiholoģisko adaptāciju jauniem darba apstākļiem un prasībām, tika organizēti speciālie semināri bibliotēku darbiniekiem – „Kā kļūt laimīgiem pārmaiņu laikā”. Šos seminārus vadīja sabiedrībā pazīstamas psihoterapeites Solvita Vektere un Anna Poiša. Semināru mērķis bija atbalstīt un motivēt bibliotekārus, kuru darba vietas – bibliotēkas šobrīd pārdzīvo grandiozas pārmaiņas, no grāmatu krātuvēm pārtopot modernos informācijas centros.

Viena no bibliotekāriem organizēto semināru vadītājām – Solvita Vektere uzver, ka *„Bibliotēkas šodienas pasaulē veic bezgala daudz funkciju, sniedzot gan praktiskus, gan garīgus pakalpojumus. Tas iespējams tikai pateicoties atslēgas personai – bibliotekāram - cilvēkam, kuram mūsu sabiedrībā ir jāspēj mainīties un pielāgoties jaunajiem apstākļiem viskrasāk. Turklāt bibliotekārs vēl aizvien veic arī psihologa funkciju – palīdz atrast grāmatu ar nepieciešamo informāciju, kas sniegtu cilvēkam meklēto atbildi. Tas nav viegli. Tāpēc jebkurš sabiedrības atbalsts, jebkura pretimnākšana ir iesaistīšanās bibliotēkas pārtapšanā par izcilu resursu centru”* (27).

Savukārt, valsts aģentūras „KIS” direktors Armands Magone piebilst, ka izaicinājumiem gatavi, kā arī laipni un pretimnākoši bibliotekāri ir bijuši vienmēr, taču

mūsdienās bibliotēkai ir daudz konkurentu: veikali, kinoteātri, izklaides industrija. Tāpēc bibliotēkām ne vien jābūt augstas raudzes savas jomas profesionālim, bet arī jāspēj konkurēt ar citās sabiedriskās dzīves sfērās strādājošiem, sniedzot tikpat augsta līmeņa servisu, jo tikai šādā veidā ir iespējams pierādīt bibliotēkas unikālo nozīmi mūsdienu cilvēka dzīvē. Šī iemesla dēļ bibliotekāriem tiek sniegts atbalsts – iespēja apmeklēt psihoterapeitu vadītos seminārus, kas palīdzēs saprast bibliotēkāra īpašo, svarīgo lomu sabiedrības attīstībā (27).

- **Publiskā komunikācija** – tika paredzēts, ka Latvijas sabiedrība tiks plaši informēta par iespējām, kurus sniedz 3TD projekta realizācija. Valsts aģentūra „KIS” ir izveidojusi tīmekļa vietni www.3td.lv, kurā tika un joprojām tiek atspoguļota informācija par projekta aktivitātēm un jaunumiem, kā arī var apskatīt publicitātes kampaņā izmantoto audio, video un drukātos materiālus, t.sk. arī veiksmes stāstu prezentācijas.
- **Projekta ietekmes novērtēšana** – ir nepieciešama, lai projekta finansētājiem un atbalstītājiem būtu labāks priekšstats par to, cik pozitīvi ir projekta realizācijas rezultāti un cik lielai sabiedrības daļai tas ir palīdzējis uzlabot savas dzīves kvalitāti. Projekta ietekmes novērtēšana ir vajadzīga arī projekta stipro un vājo pušu atklāšanai, kas, savukārt, palīdzēs noskaidrot, kādiem faktoriem jāpievērš uzmanība nākotnē. Lai novērtēšana būtu pēc iespējas pilnīga un vispusīga, sabiedrības un dažāda sabiedrības grupu aptaujas (anketēšana, fokusgrupu intervēšana) tika veikta gan pirms projekta uzsākšanas un projekta realizācijas laikā, gan arī pēc projekta īstenošanas. Kā piemērus var minēt 2007.gadā veikto „Pētījumu par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā” (Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs „SKDS”) un 2009.gada pirmajā pusē veikto pētījumu "Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem" (Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts), abi pētījumi tikai veikti pēc valsts aģentūras „KIS” pasūtījuma. 2009.gadā tika uzsākts pētījums „Latvijas publiskās bibliotēkas un internets: tehnoloģijas, pakalpojumi un ietekme uz sabiedrību”, taču pašlaik tā rezultāti vēl nav publiskoti.

2.4. 3TD: projekta galvenie rezultāti

Apkopojot visu informāciju, var secināt, ka projekta 3TD īstenošanas laikā tika sasniegti šādi rezultāti:

- 874 Latvijas bibliotēkās tika instalēti jauni datori ar programmatūru (3809, vidēji – 3 datori katrā bibliotēkā), kā arī tika instalētas iekārtas, kas nodrošina lietotājiem piekļuvi Wi-Fi internetam (tas darbojas ne tikai bibliotēkas ēkā, bet arī 100 metru rādiusā no tās, tādējādi, to var izmantot pietiekami plašs lietotāju loks) un 956 multifunkcionālās iekārtas kopēšanai, skenēšanai un drukāšanai;
- Latvijas Neredzīgo bibliotēka un tās 7 filiāles Latvijā tika aprīkotas ar īpašu

datortehniku vājredzīgajiem un neredzīgajiem, kā arī tika uzstādīta specializēta datortehnika vājredzīgajiem 28 rajonu galvenajās bibliotēkās (tehnika teksta palielināšanai, ieguvei un izguvei);

- ar datortehniku un internetu tikai aprīkotas 10 stacionārās un 10 mobilās datoru klases bibliotēkū apmācībām. Tika iepirkti un uzstādīti 300 portatīvie datori, 10 interaktīvās tāfeles, 20 multifunkcionālās iekārtas, 10 projektori un 10 ekrāni;
- tika pieslēgts internets 17 bibliotēkās (kurās līdz tam internets nebija pieejams);
- lielākā daļā bibliotēku – 853 – tika uzlabots interneta pieslēguma ātrums;
- bibliotēku darbiniekiem notika apmācības IT un citās jomās;
- sadarbībā ar ĪUMEPLS bez maksas tika izsniegti e-paraksti 1900 bibliotēkārājiem darbiniekiem.

Pie katras pašvaldību publiskās bibliotēkas, kur ir notikusi modernizācija, tika izvietots projekta 3TD simbols - īpašais apzīmējums apliecina bibliotēkas pārtapšanu no grāmatu krātuves par moderno informācijas centru, kurā bez maksas pieejama ne tikai datortehnika un internets, bet arī zinošu informācijas speciālistu palīdzība un atbalsts.

Atsevišķi jāmin tas fakts, ka pateicoties projektam 3TD pašvaldību publiskās bibliotēkas saņēmušas nozīmīgo atbalstu arī no vietējām pašvaldībām, kas ir ieguldījušas finansiālus līdzekļus telpu remontos. Līdz ar to bibliotēkas (vismaz, to ievērojama daļa) ir kļuvušas par sakoptākajiem kultūras objektiem Latvijā. Kā atzīmē valsts aģentūras „KIS” direktores vietniece Sandra Ozoliņa, „*Ar visām Latvijas pašvaldībām esam noslēguši vienošanos par sadarbību šā projekta ietvaros, kaut arī šis ceļš nebija viegls. Un tagad lielākā daļa bibliotēku atrodas izremontētās, paplašinātās telpās, un arī grāmatu iegādei tām tiek atvēlēts vairāk naudas. Tas bija tāds kā sniega pikas efekts – kā pašvaldības cita pēc citas ķērās pie bibliotēku spodrināšanas un paplašināšanas. Turklāt bibliotekāri tagad ir labi apmācīti, konkurētspējīgi darba tirgū, un, lai šos kadrus nezaudētu, pašvaldībām ir jārada viņiem atbilstoši nosacījumi*” (19).

Kopumā var secināt, ka pateicoties projektam 3TD, kļuva iespējams padarīt bibliotēku par vienu no svarīgākajiem resursiem Latvijas reģionos, kas ļauj dažādām mērķauditorijām – uzņēmējiem, studentiem, skolēniem, darba meklētājiem, senioriem iegūt un apmainīties ar informāciju, pilnveidot un apgūt jaunas profesionālās iemaņas, attīstīt ieceres un integrēties sabiedrībā, kas, savukārt, piedāvā tālāku, plašāku skatu uz pasauli. Projekta nozīmīgumu reģionu attīstības veicināšanā atzinusi arī Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija (RAPLM). „*Informāciju un komunikāciju tehnoloģiju (IKT) infrastruktūras attīstība un tās sniegto iespēju mērķtiecīga izmantošana sekmē sabiedrības zināšanu un valsts ekonomisko izaugsmi, reģionu konkurētspēju un iedzīvotāju dzīves kvalitātes paaugstināšanos. Tieši uz*

iedzīvotāju vajadzībām orientētu pakalpojumu sniegšanai jābūt galvenajam mērķim, plānojot IKT modernizāciju publiskās pārvaldes institūcijās”, uzsver reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrs Edgars Zalāns (27).

Runājot par 3TD projekta realizāciju, jāatzīmē, ka visi izvirzītie mērķi tika sasniegti, kā atzīmēja Bila un Melindas Geitsu fonda programmu vadītāja Džesika Dora, „Projekts noritējis izcili veiksmīgi, turklāt arī reklāma brīnišķīga; projekta darba grupa izvirzīja ļoti ambiciozus plānus, kurus arī izdevās īstenot” (9). Kopumā 3TD ir ieguvis pozitīvu vērtējumu gan sabiedrībā, gan organizētāju un atbalstītāju vidū. Aija Priedīte, projekta konsultatīvas padomes locekle, uzskata, ka 3TD ir viens no veiksmīgākajiem Latvijas sociālajiem projektiem, no kura labums ir iespējami daudziem Latvijas iedzīvotājiem (6). Valsts aģentūras „KIS” direktors Armands Magone piebilst, ka nereti šādi ilgtermiņā iecerēti pasākumi „uzplaiksni” un pazūd, bet 3TD ir plāni kā iesākto turpināt, lai paveiktais neizzustu un attīstītos vēl straujāk (17).

2.5. 3TD: tēls, publicitāte, pirmie veiksmes stāsti

Sabiedrības informēšanas kampaņu par 3TD projektu īstenoja valsts aģentūra ”KIS” sadarbībā ar piegādātāju apvienību – reklāmas aģentūru TBWA/Latvija, sabiedrisko attiecību aģentūru MRS grupu un mediju aģentūru OMD Latvija. Kampaņas galvenais uzdevums bija rūpēties par to, lai sabiedrība zinātu par pārmaiņām bibliotēkas un jaunajām iespējām, kā arī par to, lai bibliotēkām tiktu nodrošināts valsts, pašvaldību, nevalstiskā un privāta sektora atbalsts ne tikai projekta realizācijas laikā, bet arī nākotnē. Jāatzīst, ka projekts izrādījās ļoti veiksmīgs reklāmas ziņā, galvenokārt, pateicoties interesanta – un reizē arī plaši pazīstama „trešā tēva dēla” tēla izmantošanai.

Šīs simbolikas ziņā projekts 3TD ir reizē gan ļoti latvisks, gan internacionāls. Jaunākais dēls-muļķītis, kas netiecas pēc pasaulīgiem labumiem, taču beigās uzvar un sasniedz savu mērķi, visus pārsteigdams, ir tēls, kas ir sastopams daudzu pasaules tautu folklorā. Tātad, šis jēdziens ir uztverams gan latviešu, gan cittautiešu sabiedrībai. Faktiski tas ir iekšējās, garīgas inteliģences simbols – darītājs, nevis runātājs, cilvēks, kurš, pārvarējis visus šķēršļus, to skaitā – savu iekšējo neticību un mazvērtības kompleksus, kļūst par varoni (12). Projekta ietvaros tas arī ir stāsts par bibliotēku – piemirstu, nenovērtētu, taču patiesībā un nākotnes redzējumā – komunikācijas centru, sabiedrības integrācijas un attīstības asi. Kā uzsver Bila un Melindas Geitsu fonda programmu vadītāja Džesika Dora, *„Trešais tēva dēls” ir lielisks zīmols, kura radītāji, izmantojot ļoti pazīstamu latviešu pasaku tēlu, spējuši piešķirt bibliotēkām cilvēcisku vērtību*” (9).

Projekta nosaukums ir veiksmīgs arī tāpēc, ka tas ir pretimnākošs un draudzīgs, tas nestāsta par ideālo cilvēku, bet gan parastu cilvēku, kas ar savu gara spēku spēj pacelties pāri

ikdienas rūpēm un panākt savus mērķus. Šāds nosaukums un ideja pilnīgi atbilst projekta galvenā atbalstītāja Bila un Melindas Geitsu fonda definētajai misijai: jebkura dzīve, neatkarīgi no tā, kur tā tiek dzīvota, ir vienlīdz vērtīga. Šīs misijas nozīme tika īpaši uzsvērtā projekta daudzveidīgajos publicitātes pasākumos (t.sk. arī ceļojošās izstādēs) un materiālos, no kuriem sakarā ar interneta un citu jaunu tehnoloģiju izmantošanu īpaši jāatzīmē pirmo veiksmes stāstu prezentācijas.

Projekta tīmekļa vietnē (www.3td.lv) atsevišķa sadaļa ir veltīta bibliotēku lietotāju un darbinieku pieredzes stāstiem par pozitīvām pārmaiņām, kuras notika viņu dzīvē, pateicoties projekta 3TD veiksmīgai realizācijai. Veiksmes stāsti ir ilustrēti ar fotogrāfijām un ir pieejami .PDF formātā. Kopumā tīmekļa vietnē ir iekļauti 5 (Rīga un Rīgas rajons, Vidzeme, Latgale, Zemgale un Kurzeme) neliela apjoma (1 lpp.) pieredzes stāstu izdevumi. Kā var secināt no lasītāju un bibliotekāru atziņām, modernās tehnoloģijas, kas ir pieejamas bibliotēkās sniedz plašas iespējas cilvēkiem, neatkarīgi no viņu vecuma, veselības stāvokļa un sākotnējā datorprasmju līmeņa. Piemēram, viena no lasītājām atzīmē, ka internets sniedzis viņai iespēju gūt garīgu bagātību, uzzināt vairāk par mākslu, sportu un medicīnu. Vēl viena bibliotēkas apmeklētāja, kas ir invalīde un kurai līdz šim nebija pieredze jauno tehnoloģiju izmantošanā, ir ļoti augsti novērtējusi e-pasta un sociālā tīkla *draugiem.lv* iespējas. Projekta tīmekļa vietnē var atrast pietiekami daudz līdzīgu piemēru, kas vēlreiz apliecina interneta nenovērtējamu lomu mūsdienu bibliotēku lietotāju informacionālu vajadzību apmierināšanā.

Bibliotēkas lietotāju veiksmes stāsti tika atspoguļoti arī īsfilmās, kuras tika izveidotas sadarbībā ar neatkarīgo producentu grupu „HansaMedia” (29). 3TD komunikācijas projektā tika atlasīti 9 spilgti pieredzes stāsti no dažādām Latvijas vietām (Bērzaune, Brocēni, Jēkabpils, Jugla, Ogre, Rušona, Saulkrasti, Saurieši, Trapene (5)) par cilvēkiem, kuri, pateicoties bibliotēku sniegtajām iespējām – bezmaksas internetam un datoru programnodrošinājumam, ir sasnieguši vai atrodas ceļā uz kādu no savas dzīves mērķiem (4). Stāstu varoņi ir dažādu vecumu un dažādām sociālajām grupām piederošie iedzīvotāji, viņu vidū ir arī cilvēki ar īpašām vajadzībām (18).

Šim komunikācijas projektam ir 2 galvenie uzdevumi: rosināt cilvēkus izmantot bibliotēku piedāvātās iespējas savas dzīves kvalitātes uzlabošanai un aizstāvēt bibliotēkas, motivējot valsts un pašvaldību iestādes uzturēt un atbalstīt publiskās bibliotēkas kā valsts iedzīvotājiem ļoti svarīgu kultūras, izglītības un socializēšanas centru. Latvijas kultūras ministrs Ints Dālderis pēc filmu noskatīšanas atzina, ka „*Pirms trīs gadiem, uzsākot Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansēto bibliotēku attīstības projektu, mēs apzinājāmies, ka bibliotēku digitalizācijas procesi ir sabiedriski svarīgi, bet mēs tomēr nespējām apjaust, cik ļoti daudz datoru un interneta bezmaksas pieeja nozīmēs cilvēkiem viņu dzīvēs un cik ļoti*

pieaugts bibliotēku apmeklētāju skaits – kā mēs to pieredzam šodien. Ar bibliotēku starpniecību cilvēkiem izdodas izmainīt savu dzīvi pozitīvā virzienā”(18).

2.6. Datoru un interneta izmantošana bibliotēkās pēc 3TD projekta realizācijas: bibliotekāru atziņas

Kā atzīst daudzi publisko bibliotēku darbinieki, pēc projekta 3TD realizācijas lietotāju priekšstats par bibliotēku un tajā sniegtajiem pakalpojumiem ir būtiski mainījies. Lasītāju skaits pašvaldību publiskajās bibliotēkās ir pieaudzis par 30%, savukārt, interneta lietotāju skaits – par 100%, turklāt, lasītāji sāka apmeklēt bibliotēkas ievērojami biežāk (33). Piemēram, RCB un tās filiālbibliotēkās kopējais apmeklējumu skaits 2008. gadā ir bijis 1 109 591, savukārt 2009. gadā – 1 144 927 jeb par 35 336 apmeklējumu vairāk. Par iemeslu tam ir kļuvusi ne tikai bibliotēku attīstības projekta īstenošanas pabeigšana, bet arī sociāli-ekonomiskie apstākļi: kā skaidro Aiga Cakule, RCB galvenā bibliotekāre, „*pieaugot bezdarbam, palielinās nepieciešamība izmantot bibliotēku pakalpojumus, cilvēkiem ir vairāk brīvā laika. Pieaugusi interese par datoriem – apmeklētāji apmaksā rēķinus interneta bankās, interesējas par darba sludinājumiem, meklē informāciju, izmanto datubāzes, vairāk darbojas arī ar ofisa programmām”* (33).

Līdz ar lietotāju pieprasījuma palielināšanos pēc elektroniskās informācijas un pakalpojumiem ir pieaugusi arī bibliotekāru kā informācijas konsultantu loma. Piemēram, Limbažu Galvenās bibliotēkas lasītavas bibliotekāre Rita Lavandele stāsta, ka lietotājiem pietiekami bieži jāsniedz konsultācijas par CV rakstīšanu angļu valodā, e-pasta izmantošanu, reklāmas un sludinājumu ievietošanu internetā (7). Salīdzinājumā ar pieaugušajiem un vecākā gadu gājuma cilvēkiem, jaunieši parasti ir vairāk patstāvīgi informācijas meklēšanā. Visbiežāk skolēni un studenti meklē materiālus referātiem un citiem rakstu darbiem, šiem nolūkiem izmantojot *Google* tiešsaistes meklētāju un *Letoniku*, kā arī ārzemju datu bāzes. Protams, viņi labprāt izmanto internetu arī izklaidei – spēlē tiešsaistes spēles, bieži apmeklē *draugiem.lv* portālu. Bibliotēkas pakalpojumus izmanto arī ārzemnieki – tūristi no Lielbritānijas un Norvēģijas. Viņi lieto internetu, galvenokārt, e-pastu sūtīšanai, maksājumu veikšanai ar internetbanku palīdzību, kā arī biļešu pasūtīšanai (7).

Atsevišķi jāatzīmē interneta kā efektīva saziņas līdzekļa loma. Piemēram, Līvānu novada Centrālās bibliotēkas vadītāja Inta Vērdiņa stāsta, ka bibliotēku bieži apmeklē Līvānu rūpnīcu viesstrādnieki, kuriem tas ir praktiski vienīgais veids, kā sazināties ar tuviniekiem Bulgārijā, Rumānijā, Kazahstānā un citās valstīs. Pateicoties jaunajām tehnoloģijām, ir pieaugusi šīs bibliotēkas kā vietējā socializācijas, kultūras, informācijas, izklaides un, kas ir īpaši svarīgi, mūžizglītības centra loma (26).

Līdzīga situācija ir arī citās pašvaldību publiskajās bibliotēkās. Preiļu Galvenās

bibliotēkas direktores vietniece Sigita Brice atzīmē, ka pieaugušie internetu visbiežāk izmanto sarakstei, e-pastu rakstīšanai, norēķiniem, kā arī izglītības nolūkiem, piemēram, gatavojoties transportlīdzekļu vadīšanas eksāmeniem. Bibliotēkas darbinieki cer, ka ar laiku jaunas tehnoloģiskās iespējas palīdzēs tuvināt bibliotēkas pakalpojumus plašākai lasītāju auditorijai, kas savukārt, ļaus bibliotēkai kļūt par galveno mūžizglītības centru novadā (26).

Kopumā var secināt, ka bezmaksas interneta pieejamības nodrošināšana pašvaldību publiskajās bibliotēkās ir ietekmējusi ne tikai lietotāju skaita palielināšanos, bet arī viņu informacionālo uzvedību. Valsts aģentūras „KIS” direktora vietniece Sandra Ozoliņa atzīst, ka *„Pirms dažiem gadiem bibliotēkās varēja redzēt, ka apmeklētāji – no maza bērna līdz pieaugušajiem – bibliotēkas datorus lielākoties izmantoja portāla "draugiem.lv" apmeklēšanai. Tagad situācija ir jūtami mainījusies: cilvēki savās prasībās ir auguši un tagad galvenokārt meklē informāciju savai izglītībai”* (19).

Secinājumi

Publisko bibliotēku attīstības projekta 3TD realizācijas rezultātā, tika būtiski uzlabots bibliotēku stāvoklis visā Latvijā. Projekta īstenošana ir devusi daudz pozitīvu rezultātu, no kuriem kā galvenos var minēt:

- pašvaldību publisko bibliotēku nodrošināšanu ar moderno datortehniku un atbilstošu programmnodrošinājumu, multifunkcionālajām iekārtām, interneta (t.sk. arī bezvadu) pieslēgumu;
- iespēju pašvaldību publisko bibliotēku lietotājiem izmantot datortehniku, programmnodrošinājumu un internetu bezmaksas;
- pieprasījuma palielināšanos pēc bibliotekāra kā informācijas gida un konsultanta pakalpojumiem (tīmekļa servisu un datorprogrammu izmantošanos jautājumos);
- kopējā bibliotēku lietotāju skaita palielināšanos;
- lietotāju intereses pieaugumu par datortehnikas un interneta sniegtajām iespējām. Daudzi bibliotēku lasītāji labprāt izmanto ofisa programmas dokumentu noformēšanai, bet internetu – sarakstei, e-pakalpojumu izmantošanai, informācijas meklēšanai izglītības, kultūras un izklaides mērķiem;
- bibliotēku lietotāju datorprasmju un informācijpratības uzlabošanas;
- bibliotēku vērtības un prestiža sabiedrībā palielināšanos;
- pašvaldību publisko bibliotēku lomas maiņu – to pakāpenisku pārtapšanu no „grāmatu krātuvēm” par informācijas tehnoloģiju pieejamības centriem.

3. PĒTĪJUMI PAR DATORU UN INTERNETA IZMANTOŠANU BIBLIOTĒKĀS PIRMS UN PĒC PROJEKTA „TREŠAIS TĒVA DĒLS” REALIZĀCIJAS

3.1. Pētījums par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā

2007. gadā pēc valsts aģentūras „KIS” pasūtījuma tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs „SKDS” veica pētījumu par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā. Šis pētījums tika veikts 3TD projekta ietvaros ar mērķi izpētīt esošo situāciju pirms projekta galveno aktivitāšu (datoru piegādes, interneta pieslēgumu uzlabošanas, Wi-Fi interneta pieslēgumu izveidošanas un apmācībām) uzsākšanas, tādējādi nodrošinot sākumdatu 3TD projekta rezultātu novērtēšanai. Pētījums satur informāciju par bibliotēku IKT infrastruktūru, bibliotekāru zināšanām un prasmēm, bibliotēku pakalpojumu izmantošanu, bibliotēku apmeklēšanas, kā arī datora un interneta izmantošanas paradumiem un citiem bibliotēku izmantošanas aspektiem (20).

Pētījumā gaitā tika veiktas 6 savstarpēji saistītas aptaujas, kuros piedalījās publisko bibliotēku lietotāji (t.sk. arī bērni) un bibliotekāri, bibliotēku ne-lietotāji, kā arī pašvaldību vadītāji, mediju pārstāvji, NVO un profesionālo apvienību pārstāvji, uzņēmēji un citi. Bibliotēku lietotāju aptaujā ir piedalījušies 800 respondenti (vecums – no 15-74 gadiem) no dažādiem Latvijas reģioniem. Saistībā ar interneta un programmnodrošinājuma izmantošanu bibliotēku lietotāju vidū tika iegūti šādi dati:

- **37,8%** aptaujāto visbiežāk izmanto bezmaksas internetu tieši bibliotēkās;
- datorprogrammas (MS Word, MS Excel u.c.) izmanto **67%** aptaujāto;
- tiešsaistes datubāzes (NAIS, Letonika, EBSCO u.c.) izmanto **18,4 %** aptaujāto;
- visbiežāk datori tiek izmantoti e-pasta sūtīšanai (**70,9%**), mācību nolūkiem (**56,9%**), aktuālās informācijas lasīšanai ziņu portālos (**51,3%**) un darba vajadzībām (**43,7%**);
- **36,1%** aptaujāto spēle internetā spēles, meklē attēlus, mūziku, video u.tml. (29).

Savukārt, bērnu vidū tika aptaujātas 2 grupas: 1.-4. klašu skolēni (260 respondenti) un 5.-9.klašu skolēni (256 respondenti). Rezultāti:

- 1.-4. klašu skolēnu vidū datorspēles bibliotēkā spēlē **15,4%** aptaujāto, 5.-9. klašu skolēnu vidū – **11,3%**;
- internetu bibliotēkā izmanto **13,5%** 1.-4. klašu skolēnu un **26,2%** 5.-9. klašu skolēnu;
- **11,2%** 1.-4. klašu skolēnu izmanto *draugiem.lv* portālu, 5.-9. klašu skolēnu vidū šis skaits ir **18,4%**;

- tekstu rakstīšanai datoru izmanto **8,5%** 1.-4. klašu skolēnu un **12,9%** 5.-9.klašu skolēnu;
- e-pasta un īsziņu sūtīšanai internetu bibliotēkā izmanto **7,7%** 1.-4.klašu skolēnu un **8,2%** 5.-9.klašu skolēnu (30).

Kā var secināt no iegūtajiem datiem, pieaugušie bibliotēku lietotāji internetu un programnodrošinājumu pārsvarā izmanto lietišķiem mērķiem, darba un izglītības vajadzībām – elektronisko dokumentu veidošanai un izmantošanai, informācijas meklēšanai mācību nolūkiem, e-pastu sūtīšanai un ziņu lasīšanai. Interesanti ir tas, ka tikai salīdzinoši neliela lietotāju daļa (aptuveni viena trešdaļa) pieminēja to, ka izmanto internetu bibliotēkā arī izklaides nolūkiem (piemēram, spēļu spēlēšanai, attēlus, mūzikas vai filmu meklēšanai).

Savukārt, ja runā par bērniem un jauniešiem, jāatzīmē tas, ka 1.-4. klašu skolēni bibliotēkā labprāt izmanto datorus izklaidei - spēļu spēlēšanai un sarakstei ar draugiem, taču salīdzinoši maz – e-pastu un īsziņu sūtīšanai. 5.-9. klašu skolēni gan aktīvāk izmanto internetu bibliotēkās kopumā (divreiz biežāk, nekā jaunākā skolas vecuma bērni), gan biežāk izmanto datorprogrammas elektronisko tekstu sagatavošanai. Toties kopumā var secināt, ka internetu bibliotēkā izmanto ļoti neliels bērnu skaits - mazāk kā 30% (atšķirībā no pieaugušajiem, kuru vidū šī pakalpojuma lietotāju skaits ir 98%). Tas liecina par to, ka līdz 3TD projekta uzsākšanas bibliotēka kā moderno informācijas tehnoloģiju centrs nebija pieprasīta bērnu un jauniešu vidū.

3.2. Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem

Pētījumu „Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem” 2009.gadā pēc valsts aģentūras „KIS” pasūtījuma veica Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts (15). Pētījuma mērķis bija noskaidrot pašvaldību publisko bibliotēku pakalpojumu vērtību plašākā kontekstā – sabiedrībā kopumā un vietējās pašvaldības līmenī, uzticēšanos bibliotēkām, bibliotekāriem un bibliotēkās iegūtai informācijai, salīdzinot ar citiem informācijas avotiem, kā arī lietotāju apmierinātību ar bibliotēku pakalpojumiem (21). Pētījums sniedz atbildes gan par bibliotēkas lietotāju, gan nelietotāju informācijas vajadzībām, informācijas meklēšanas un izmantošanas paradumiem un nedaudz skar arī interneta un programnodrošinājuma izmantošanu.

Kā var secināt no šī pētījuma rezultātiem, nepieciešamības gadījumā lietotāji visbiežāk meklē informāciju pie draugiem vai paziņām (69%), ģimenes locekļiem (63%) un internetā (57%). Visaktīvāk internetu ir izmantojuši jauni cilvēki vecumā līdz 24 gadiem (86%). Bibliotēkā internetu izmanto 9% no kopējā respondentu skaita. Aptaujas rezultāti liecina arī par to, ka ievērojama daļa respondentu, kuri pēdējo 12 mēnešu laikā ir apmeklējuši

bibliotēkas, ir izmantojuši bezmaksas internetu (37%) un iespēju strādāt ar MS Office programmām (25%). Datubāzes (Letonika, NAIS, Lursoft) izmantoja ļoti neliela aptaujāto daļa – 13%. Respondenti ir norādījuši, ka izmanto internetu dažādām vajadzībām – ne tikai informācijas meklēšanai darbam vai mācībām, bet arī izklaidei – saziņai sociālajos portālos, spēlēm u.tml., kas norāda uz to, ka arī bibliotēkās interneta izmantošana arvien biežāk saistās ne tikai ar darbu, bet arī brīva laika pavadīšanas iespējām (16).

Secinājumi

Laika posmā no 2007. līdz 2010. gadam valsts aģentūra „KIS” ir veikusi vairākus pētījumus, lai novērtētu situāciju bibliotēku jomā pirms un pēc projekta 3TD realizācijas. Galvenie rezultāti, kas tika iegūti pētījumu gaitā:

- ievērojama daļa respondentu izmanto bezmaksas internetu un programnodrošinājumu publiskajās bibliotēkās;
- visbiežāk datori un internets tiek izmantoti e-pastu sūtīšanai, saziņai sociālajos portālos, darba un mācību vajadzībām, kā arī izklaidei;
- ofisa programmas (MS Word, MS Excel) kopumā tiek izmantotas retāk, nekā internets;
- tiešsaistes datubāzes nav īpaši pieprasītas bibliotēku lietotāju vidū;
- bērni un jaunieši internetu bibliotēkās izmanto, galvenokārt, izklaides nolūkiem.

4. INTERNETA UN PROGRAMMNODROŠINĀJUMA IZMANTOŠANA RĪGAS CENTRĀLĀS BIBLIOTĒKAS FILIĀLBIBLIOTĒKĀ „ZEMGALE”: PĒTĪJUMA REZULTĀTU ANALĪZE

4.1. Pētījuma metodoloģija

Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā publisko bibliotēku attīstības projekta 3TD realizācijas rezultātā pašvaldību publisko bibliotēku lietotājiem ir radīta iespēja izmantot bibliotēkās pieejamo datortehniku, programmnodrošinājumu un internetu par brīvu. Līdz ar to, lai novērtētu projekta efektivitāti, ir nepieciešams noskaidrot, kā tieši veidā šie elektroniskie resursi tiek izmantoti un kā tie palīdz apmierināt bibliotēku lietotāju informacionālās vajadzības un intereses.

Problēmsituāciju rada tas fakts, ka metodes, kuras parasti tiek izmantotas līdzīgu pētījumu veikšanai t.i. anketēšana un intervēšana, nesniedz pietiekami precīzus un pilnīgus datus par informācijas tehnoloģiju izmantošanu publiskajās bibliotēkās. Šim darbam kā metodoloģiska pieeja tika izmantota gadījuma izpēte (case study), kuras ietvaros dati tika vākti, izmantojot specializēto programmnodrošinājumu, kas nodrošina precīzākus un objektīvākus rezultātus. Pētījums tika veikts viena atsevišķajā bibliotēkā – RCB filiālbibliotēkā „Zemgale”, taču tā rezultāti ir vispārināmi attiecībā uz pašvaldību publiskajām bibliotēkām kopumā.

RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” reģistrētājiem lasītājiem ir pieejami 7 3TD projekta ietvaros iegādāti datori, kuri tiek izmantoti, lai nodrošinātu darbu ar internetu, MS Office un citām programmām. Reģistrētājiem bibliotēkas lietotājiem ir iespēja izmantot datoru bez maksas (iepriekš uzrādot bibliotēkaram lasītāja karti) vienu stundu, taču, ja tas ir nepieciešams darba vai mācību vajadzībām, bibliotēkaram ir tiesības pagarināt lietotājam laiku. Datori lietotājiem ir pieejami divās telpās – lasītavā (3 datori, tos izmanto, galvenokārt, pieaugušie) un bērnu nodaļā (4 datori, kuri ir domāti bērniem un jauniešiem).

Lai noskaidrotu, kā un kādiem nolūkiem lietotāji izmanto internetu un programmnodrošinājumu filiālbibliotēkā „Zemgale”, kā arī to, kādas tieši tīmekļa vietnes un datorprogrammas ir populārākās lietotāju vidū, tika izmantotas 2 datorprogrammas: Wakoopa – datu vākšanai par programmnodrošinājuma izmantošanu un Dutch Duck IE History Viewer - tīmekļa vietņu apmeklējumu vēstures fiksēšanai, kuras (pēc speciālās atļaujas saņemšanas no valsts aģentūras „KIS” sistēmu inženiera) tika uzstādītas bibliotēkas lietotājiem paredzētajos datoros. Dati tika vākti viena mēneša laikā (no 03.10.2009 līdz 03.11.2009, kopumā šajā laika posmā datorus un internetu ir izmantojis 501 lietotājs; skat. 1.pielikumu) un pēc tam saglabāti turpmākās kontentanalīzes veikšanai .mht un .txt formātos.

4.2. Pētījuma instrumentārijs: Wakoopa un Dutch Duck IE History Viewer

Wakoopa ir Tīmekļa 2.0 projekts – sociālais tīkls, ar kura palīdzību cilvēkiem ir iespēja iepazīties ar populārākajām datorprogrammām, spēlēm un tīmekļa servisiem. Lai izmantotu šī sociālā tīkla iespējas, lietotājam ir nepieciešams reģistrēties un lejupielādēt nelielu programmu (Wakoopa Tracker). Šī programma vāc informāciju par lietojumprogrammatūras, interneta servisu un spēļu izmantošanu datorā un atspoguļo to lietotāja profilā. Pateicoties tam, lietotāji var uzzināt, kādas programmas izmanto viņu draugi, kā arī saņemt rekomendācijas par programmu efektivitātes uzlabošanu un līdzīgiem servisiem un rīkiem (piemēram, ja lietotājs izmanto Adobe Photoshop programmu, viņam tiks piedāvāta informācija arī par CorelDraw un Adobe InDesign). Wakoopa tīkla lietotājiem ir iespēja publicēt recenzijas un datorprogrammu aprakstus, pievienot ekrānattēlus un „birkas”, rakstīt komentārus, sniegt savu vērtējumu konkrētai programmai vai tiešsaistes servisam u.tml. (35).

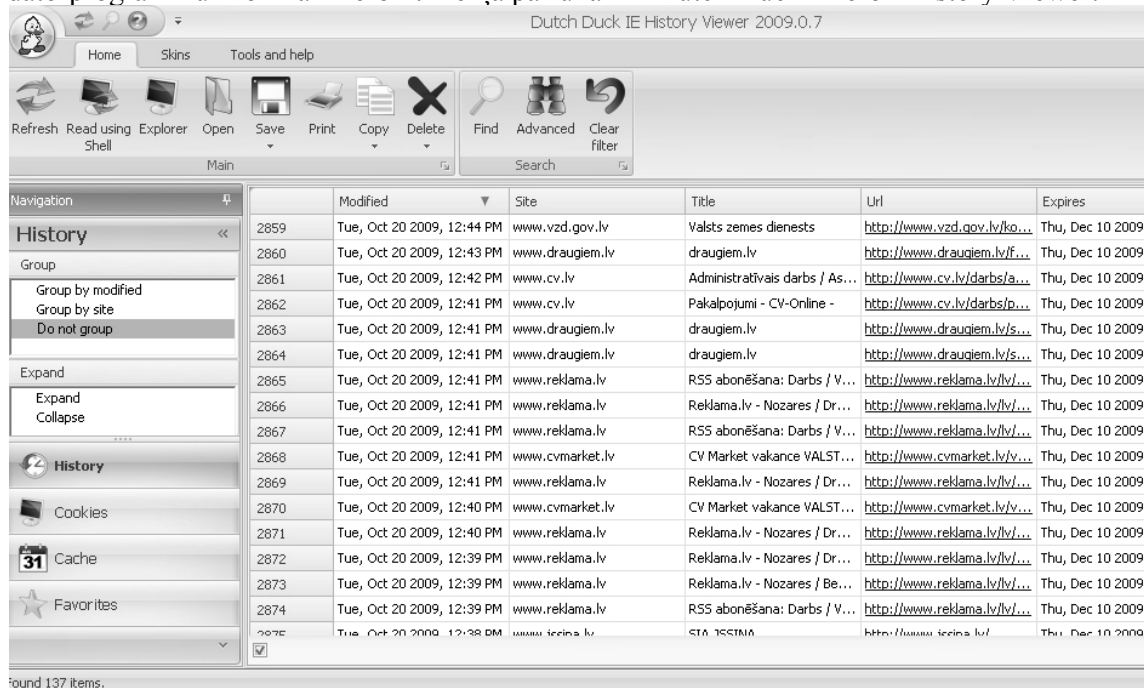
Pateicoties Wakoopa Tracker programmai informācija par lietotāja izmantoto programmatūru tiek pastāvīgi atjaunota un tiek atspoguļota profilā „topu” un grafiku veidā: pagājušās nedēļas un mēneša izmantotāko datorprogrammu Top-10, nesen izmantotas programmas, „jaunatnācēji” – programmas, kuras lietotājs sāka izmantot pirmo reizi un pēdējās nedēļas grafiks (programmatūras izmantošana pa kategorijām: internets, ofisa programmas, audio un video, dizains u.c.), ir iespējams iegūt arī informāciju par pilnīgi visu datorprogrammu, spēļu un tiešsaistes servisu kopējo izmantošanas laiku. Šī darba praktiskās daļas ietvaros šāda veidi profili tika izveidoti visiem 7 RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” datoriem (tiem tika piešķirti attiecīgie lietotāju vārdi: zemg1, zemg2, zemg3, zemg4, zemg5, zemg6 un zemg7). Dati par programmatūras izmantošanu tika saglabāti .mht (MHTML jeb arhivētais HTML) formātā, kas tiek izmantots tīmekļa lappušu arhivēto kopiju glabāšanai.

The screenshot shows the Wakoopa user interface. At the top, the 'wak opa' logo is visible with the tagline 'for all platforms'. Navigation links include 'You', 'Dashboard', 'Software', and 'People'. A search bar is present. The user profile for 'zemg1' is displayed, with tabs for 'Overview', 'Usage', 'Reviews', 'Contacts', 'Teams', and 'Report'. The 'Usage' tab is active, showing a 'Top 10 software' list. The list is organized into three columns: 'Last week', 'Last month', and 'Newcomers'. To the right of the list, a character level-up notification is shown: 'Level: Devotee' with 401 points in total and 599 points needed to level up. Below this, a button asks 'Do you know this person?' and offers to 'Add zemg1 as your contact!'.

Last week	Last month	Newcomers
Internet Explorer	Internet Explorer	Vkontakte
Draugiem.lv	Draugiem.lv	Google Maps
Office Word	Office Word	Yahoo! Mail
Windows Explorer	Gmail	Perfspot
Gmail	Windows Explorer	4shared
PayPal	Google Search	Last.fm
Google Search	Windows Live Messenger	IrfanView
Facebook	PayPal	Coolspotters
Windows Live Messenger	Facebook	Windows Photo Gallery
Windows Live Hotmail	Google Translate	Google Toolbar

4.1. att. RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” 1. datora profils Wakoopa sociālajā tīklā

Dutch Duck IE History Viewer ir kompānijas Dutch Duck Software (Nīderlande) ražotā datorprogramma, kas ir paredzēta Internet Explorer pārlūkprogrammas vēstures pārvaldīšanai. Šī programma sastāv no 4 moduļiem – History Explorer, Cache Explorer, Cookies Explorer un Favourites Explorer – attiecīgi, apmeklējumu vēstures, kešatmiņas, sīkfailu un izlases pārlūkošanai un rediģēšanai. Atšķirībā no Internet Explorer, Dutch Duck IE History Viewer programmā tīmekļu vietņu pārlūkošanas vēsture tiek atspoguļota izklājlapu veidā. 2009.gada nogalē kompānija Dutch Duck Software ir laidusi klajā analogisku datorprogrammu Mozilla Firefox tīmekļa pārlūkam – Dutch Duck Firefox History Viewer.

4.2. att. Pārlūkoto tīmekļa vietņu saraksts Dutch Duck IE History Viewer programmā

Ierakstus, kas ir iekļauti šajās izklājlapās, ir iespējams atlasīt vai grupēt pēc vairākiem kritērijiem: tīmekļa vietnes nosaukuma, apmeklējuma dienas, tīmekļa vietnes vienotā resursu vietrāža (URL) nosaukuma u.c. Dutch Duck IE History Viewer nodrošina arī meklēšanu pēc noteiktiem kritērijiem un atsevišķu tīmekļa vietņu adresu dzēšanu. Pārlūkošanas vēsturi ir iespējams arī izdrukāt vai saglabāt .txt vai .xml formātā (10).

Dutch Duck IE History Viewer pirmā versija tika laista klajā 2001.gadā. Datu fiksēšanai RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” datoros tika izmantota programmas jaunākā versija – 5.1.0. (2009). Šī programma ir pieejama par maksu (licences cena - \$29,95), taču šim pētījumam tika izmantota bezmaksas 45 dienu izmēģinājuma versija. Pārlūkošanas vēstures faili tika saglabāti turpmākai kvantitatīvai analīzei .txt formātā.

4.3. Programmnodrošinājuma izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pieaugušo vidū

Pētījuma praktiskas daļas veikšanas laikā (no 03.10.2009 līdz 03.11.2009) RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lasītavā datorus un internetu ir izmantojuši 222 pieaugušie lietotāji. Izanalizējot datus, kuri tika savākti no lasītavas datoru tiešsaistes profiliem ar Wakoopa Tracker palīdzību, var secināt, ka izmantotāko datorprogrammu (neieskaitot tiešsaistes servisu) „Top-5” izskatās šādā veidā:

4.1. tab. Datorprogrammu izmantošana pieaugušo vidū

	Programmas nosaukums	Kopējais izmantošanas laiks
1.	 Internet Explorer	156 st. 12 min.
2.	 MS Office Word 2007	24 st. 15 min.
3.	 Windows Live Messenger	9 st. 8 min.
4.	 Skype	1 st. 8 min.
5.	 Adobe Reader	57 min.

Uzreiz jāmin, ka tīmekļa pārlūks Internet Explorer ir visbiežāk izmantota datorprogramma gan pieaugušo, gan bērnu un jauniešu vidū. Tās kopējais izmantošanas laiks lasītavas datoros ir vairāk kā 156 stundas. Otrā pēc popularitātes programma – MS Office Word, kas tradicionāli tiek izmantota CV un referātu rakstīšanai, kā arī citu dokumentu noformēšanai, tika izmantota gandrīz 6 reizes mazāk – aptuveni 24 stundas. 3. un 4. vietu ieņem saziņas rīki – Windows Live Messenger (9 stundas) un Skype (1 stunda; abas programmas tiek izmantotas teksta ziņu sūtīšanai, failu pārsūtīšanai, zvanu veikšanai no viena datora uz citu un video zvaniem). 5.vietu populārāko datorprogrammu vidū ieņem Adobe Reader, kas tiek izmantots .PDF failu skatīšanai (57 minūtes).

Citu programmu vidū, kuras tika izmantotas lasītavas datoros, var minēt arī Windows Media Player, MS Office Excel, MS Office Outlook, MS Encarta (elektroniskā enciklopēdija) un MS Encarta Dictionary Tools (skaidrojošā vārdnīca), toties kopumā katras no šīm programmām izmantošanas laiks ir ļoti neliels – ne vairāk par 20 minūtēm visa mēneša laikā. Dažas programmas, piemēram, MS Access un MS Publisher netika izmantotas vispār. Iespējams, ka bibliotēkas lietotāji nav pietiekami informēti par šo datorprogrammu iespējām, vai arī vienkārši nejūt vajadzību pēc tām, jo uzskata par prioritāti informācijas meklēšanu tiešsaistē, e-pastu rakstīšanu, e-pakalpojumu un citu interneta iespēju izmantošanu.

4.4. Programmnodrošinājuma izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” bērnu un jauniešu vidū

RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu nodaļā ir 4 datori, kurus izmanto bērni un jaunieši. Pētījuma veikšanas laikā tos ir izmantojuši 279 lietotāji. Pēc datoru Wakoopa profilu analīzes, var secināt kā 5 visbiežāk izmantotas datorprogrammas bērnu un jauniešu vidū ir:

4.2. tab. Datorprogrammu izmantošana bērnu un jauniešu vidū

	Programmas nosaukums	Kopējais izmantošanas laiks
1.	 Internet Explorer	104 st. 6 min.
2.	 Mozilla Firefox	16 st. 35 min.
3.	 Windows Live Messenger	5 st. 47 min.
4.	 Skype	5 st. 38 min.
5.	 MS Office Word 2007	4 st. 29 min.

Kā redzams, tāpat kā pirmajā gadījumā, vispopulārākā programma ir Internet Explorer (kopumā tā tika izmantota vairāk kā 104 stundas), toties uzreiz var pamanīt, ka bērni un pusaudži labprāt izmanto arī atvērtā koda pārlūkprogrammu Mozilla Firefox (16 stundas), kura, pateicoties lielākam darba ātrumam un drošības pakāpei, funkciju daudzveidībai, kā arī vienkāršai, intuitīvi saprotamai saskarnei, īsā laikā ir ieguvusi plašu popularitāti visā pasaulē. 3. un 4. vietu pēc popularitātes, līdzīgi kā pieaugušo lietotāju gadījumā, ieņem Windows Live Messenger un Skype - programmas saziņai, zvanu veikšanai un failu pārsūtīšanai - abu programmu izmantošanas laiks ir gandrīz vienāds - aptuveni 5 stundas un 40 minūtes. Datorprogrammas teksta dokumentu veidošanai un apstrādei (šajā gadījumā MS Word 2007) tika izmantotas salīdzinoši reti – ne vairāk kā 4 stundas visa mēneša laikā.

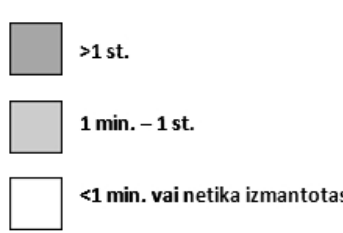
Atsevišķi jāmin arī tas, kā pētījuma empīriskās daļas veikšanas periodā, jauniešu nodaļas apmeklētājiem bija iespēja izmantot ne tikai interneta pārlūkus un citas programmas, bet arī Counter Strike spēli, kuru, visdrīzāk, ir izdevies instalēt kādam no lietotājiem. Šīs spēles izmantošanai filiālbibliotēkā drīzāk ir gadījuma raksturs (pēc datoru pārbaudes tā tika atinstalēta), taču jāatzīst, kā salīdzinoši īsā laikā periodā tā tika lietota ļoti aktīvi – vairāk kā 63 stundas, t.i., ja tā ietilptu standarta datorprogrammu komplektācijā, tad teorētiski tā varētu būt otrā pēc popularitātes. Tas norāda uz to, ka bērniem un pusaudžiem galvenā prioritāte darbam ar datoru ir izklaide un brīva laika pavadīšanas iespējas, nevis informācijas meklēšana mācību vai pašizglītības vajadzībām.

Kā citas datorprogrammas, kuras tika izmantotas jauniešu nodaļas datoros, var minēt MS Encarta Dictionary Tools, MS Paint, Windows Media Player, tīmekļa pārlūku Opera, MS PowerPoint 2007, 7-Zip - programmu failu arhivēšanai un MS Office Picture Manager, taču

līdzīgi kā iepriekšējā gadījumā, tās tika izmantotas pietiekami reti (vidējais izmantošanas laiks – 10 minūtes). Toties jāatzīmē, kā salīdzinājumā ar pieaugušajiem bērnu un pusaudžu MS Encarta vārdnīca tomēr ir nedaudz populārāka – mēneša laikā tā tika izmantota 1 stundu. Kopumā, salīdzinot abu vecumgrupu rezultātus, var secināt, kā pieaugušie biežāk izmanto datorprogrammas tekstu apskatei, veidošanai un rediģēšanai (MS Word un Adobe Reader), savukārt bērni dod priekšroku saziņas un izklaides rīkiem.

Apkopojot datus par programmnodrošinājuma izmantošanu abu vecumgrupu vidū, var secināt, ka tikai apmēram puse no visām bibliotēkas datoros pieejamajām datorprogrammām:

4.3.tab. Datorprogrammu izmantošanas intensitāte pētījuma veikšanas periodā

Timekļa pārlūki	Ofisa programmas	Saziņas rīki	Uzziņu resursi	Audio un video	Grafiskie redaktori	Integrētā izstrādes vide	Citi dokumentu pārlūki un apstrādes rīki
Internet Explorer	MS Word	Windows Live Messenger	Tildes birojs	Windows Media Player	MS Picture Manager	MS Expression Web	Adobe Reader
Mozilla Firefox	MS PowerPoint	Skype	MS Encarta	VLC Media Player	MS Paint	Notepad	7-Zip
Opera	MS Excel	SightSpeed	MS Encarta Dictionary Tools	Windows Movie Maker	IrfanView		E-Me (e-parakstītājs)
	MS Outlook		Encarta Kids	Quicktime	Datorprogrammu izmantošanas laiks 		
	MS InfoPath		Microsoft Math				
	MS Access		Microsoft Student				
	MS Publisher		Learning Essentials for Students				
	MS Visio						

Pētījuma rezultāti liecina, ka bibliotēkas lietotāji neizmanto programmnodrošinājumu, kas ir domāts specifiskajiem funkcionālajiem mērķiem, piemēram darbam ar datubāzēm (MS Access), tīmekļa vietņu izstrādei (MS Expression Web), mārketinga materiālu izstrādei (MS Publisher), diagrammu un grafiku veidošanai (MS Publisher) un e-paraksta izmantošanai (E-Me e-parakstītājs); tikpat reti tiek izmantotas arī elektroniskās enciklopēdijas (Microsoft Math, Encarta Kids u.c.) un daži audio un video failu apstrādes rīki (VLC Media Player, Windows Movie Maker).

4.5. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāju vidū: datu apstrāde

Pētījuma empīriskās daļas veikšanas laikā ar programmas Dutch Duck IE History Viewer palīdzību tika izgūti un atlasīti turpmākai analīzei dati par **17 508** apmeklētājām saitēm no 3 lasītavas datoriem, un par **8414** saitēm no 4 bērnu nodaļas datoriem. Šāds salīdzinoši neliels skaits ir izskaidrojams ar vairākiem iemesliem: pirmkārt, kā parādīja *Wakoopa Tracker* dati bērni un pusaudži labprāt izmanto ne tikai Internet Explorer, bet arī Mozilla Firefox tīmekļa pārlūku, otrkārt, viņi veltī vairāk laika spēlēm (šajā gadījumā – jau pieminētā Counter Strike), treškārt, jaunieši ir pietiekami labi informēti par datu drošību interneta vidē, un līdz ar to dažkārt mēdz dzēst pārlūkošanas vēsturi, ja dators tika izmantots publiskajā vietā. Uzreiz jāatzīmē, ka pateicoties programmas darba īpatnībām, tiek vākti dati ne tikai par tīmekļa vietņu pārlūkošanas vēsturi, bet arī „izlecošajiem” (*pop-up*) logiem un darbībām ar datora lokālo disku un citām ierīcēm (t.i. ja, piemēram, lietotājs ir izveidojis var atvēris kādu teksta failu datora cietajā diskā, Dutch Duck IE History Reader fiksē to kā atsevišķu darbību un veido atbilstošu saiti pārlūkošanas vēstures izklājlapā). Līdz ar to, pētījuma ietvaros tika analizētas tikai tās saites, kuras neattiecas uz datora ierīču izmantošanu un *pop-up* reklāmas logiem.

Dati par pārlūkošanas vēsturi tika apstrādāti, izmantojot MS Excel 2007 programmu: apmeklēto tīmekļu vietņu adreses tika ievadītas .xls izklājlapās, pie katras adreses tika norādīts kopējais apmeklējumu skaits un tematiskā kategorija. Kategorijas ir sadalītas 2 funkcionālajos blokos: tīmekļa servisi, kas tiek izmantoti noteiktu pakalpojumu vai palīdzības sniegšanai (piemēram, tiešsaistes meklētāji, internetbankas, e-pasta servisi) un tematiskās tīmekļa vietnes, kas ir veltītas noteiktam priekšmetam vai tēmai (piemēram, izglītībai, ceļojumiem vai tehnikai).

	A	B	C	D	E	F
1	E-pasta servisi	Tiešsaistes meklētāji	Tiešsaistes spēles	Ziņu portāli	Sludinājumu servisi	Uzziņas
2	inbox.lv (1063)	google.com (1921)	quizboom.lv (25)	theinsider.com (1)	badad.lv (1)	1188.lv (8)
3	mail.ru (2)	information.com (2)	betway.com (7)	delfi.lv (61)	ambientmarketing.lv (9)	answers.yahoo.com (2)
4	yahoo.com (26)	smart.delfi.lv (4)	runescape.com (8)	news.google.ru (2)	inectar.lv (1)	1189.lv (8)
5	gmail.com (94)	bing.com (146)	fragoria.ru (6)	news.redtram.com (12)	postit.lv (30)	zl.lv (33)
6	rambler.ru (26)	search.live.com (1)	games.inbox.lv (9)	pribalt.info (45)	ss.faces.eu (55)	otvet.mail.ru (1)
7	tvnet.lv (52)		games.oho.lv (2)	pribaltika.org (2)	cece.lv (20)	uzzini.times.lv (2)
8	delfi.lv (54)		ikariam.org (141)	2v.lv (1)	mail2market.com (1)	meteo.lv (13)
9			888.com (1)	apollo.lv (33)	muha.lv (2)	marsruti.lv (3)
10			pokemonbattlearena.com (133)	abc.net.au (2)	reklama.lv (396)	padomi.lv (2)
11			rus-wars.ru (8)	bbc.co.uk (12)	ss.lv (1531)	ic30vsk.ucoz.lv (1)
12			bitefight.lv (51)	diena.lv (29)	zip.lv (58)	spc.liepaja.lv (2)
13			barbie.co.uk (21)	kasjauns.lv (33)	offers.inbox.lv (1)	viss.lv (11)
14			mobilecoolgames.com (1)	msn.com (4)	city24.lv (2)	windguru.com (4)
15			mobilemonsters.lv (4)	nra.lv (7)	doska.by (11)	diplodocs.com (2)
16			overkings.ru (8)	rambler.ru (4)	izsoles.lv (5)	saraksti.rigassatiksm.lv (5)
17			pokers.info (3)	tribine.lv (1)	zip.diena.lv (18)	accuweather.com (1)
18			pwnonline.ru (29)	readme.ru (8)	irr.ru (2)	kulturaskarte.lv (1)
19			stardoll.com (18)	datuve.lv (5)	atdodu.lv (4)	sudzibas.lv (2)
20			y8.com (3)	dailymail.co.uk (3)		
21			wc3.lv (4)	arcor.de (1)		
22			nordicgaming.com (1)	kurzemniekiem.lv (6)		

4.3. Fragments no .xls faila, kas tika izmantots datu apstrādei

Kopējais kategoriju skaits ir **25**:

1. grupa – tiešsaistes servisi:

1. e-pasta servisi;
2. tiešsaistes meklētāji;
3. tiešsaistes spēles;
4. ziņu portāli;
5. sludinājumu servisi;
6. uzziņu servisi;
7. tīmekļa 2.0 servisi (iekļauj 5 apakškategorijas – sociālos tīklus un iepazīšanas servissus, blogus, audio un video sociālos servissus, foto un grafikas sociālos servissus un RSS);
8. saišu katalogi (interneta ceļveži);
9. e-veikali;
10. failu apmaiņas servisi;
11. servisi naudas pelnīšanai internetā;
12. tiešsaistes vārdnīcas;
13. bibliotēku katalogi un datubāzes;
14. banku e-pakalpojumi.

2. grupa – tematiskās tīmekļa vietnes:

1. business un komercija;
2. darbs un darbiekārtošana,
3. jurisprudences;
4. uzņēmumi, kompānijas, organizācijas;
5. tehnika;
6. IT un mobilie sakari;
7. izglītība;
8. izklaide un kultūra;
9. ceļojumi un tūrisms;
10. erotika;
11. veselība un sports.

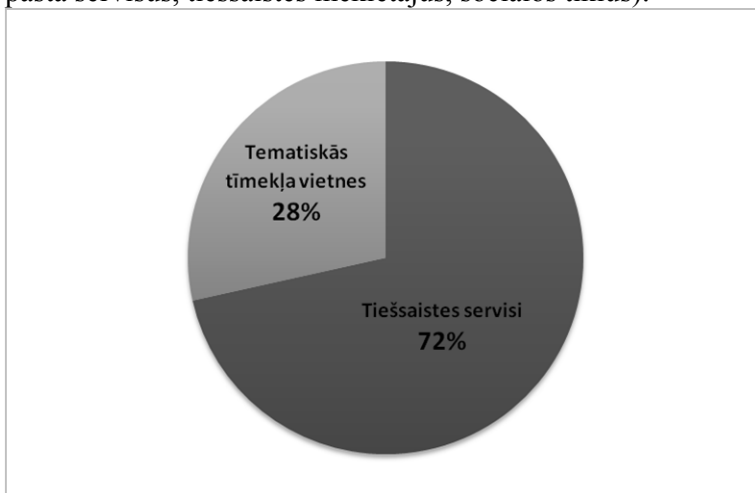
Ar pārlūkošanas vēstures analīzes palīdzību tika paredzēts atbildēt uz šādiem pētījuma jautājumiem (jautājumi ir vienādi attiecībā gan uz pieaugušo, gan uz bērnu un jauniešu interneta lietošanas paradumiem):

- 1) Cik bieži filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāji izmanto tiešsaistes servissus, un cik bieži – tematiskās tīmekļa vietnes?
- 2) Kādus tiešsaistes servissus bibliotēkas lietotāji izmanto visvairāk?

- 3) Cik bieži (salīdzinājumā ar Tīmekļa 1.0 vietnēm) tiek izmantotas Tīmekļa 2.0 vietnes un kādi šīs kategorijas servisi ir vispopulārākie lietotāju vidū?
- 4) Kādas tematikas tīmekļa vietnes visvairāk interesē bibliotēkas lietotājus?
- 5) Kādas tīmekļa vietņu kategorijas (gan tiešsaistes servisi, gan tematiskās tīmekļa vietnes) ir visizmantotākās bibliotēkas lietotāju vidū?
- 6) Kādas tīmekļa vietnes bibliotēkas lietotāji apmeklē visbiežāk (konkrētu tīmekļa vietņu „Top”)?

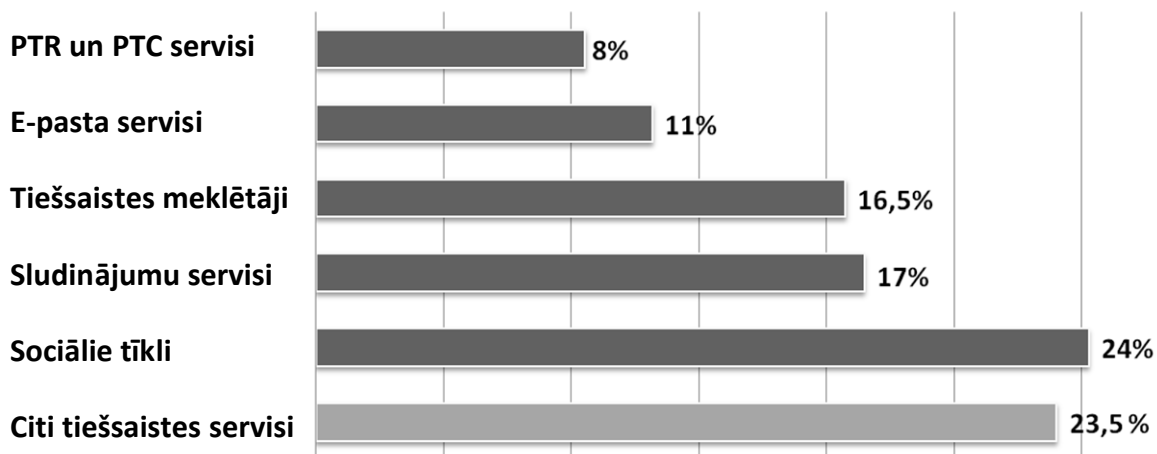
4.6. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū

Lasītavas datoru interneta pārlūkošanas vēstures analīzes rezultātā tika noskaidrots, ka RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pieaugušie lietotāji biežāk izmanto tiešsaistes servissus (e-pasta servissus, tiešsaistes meklētājus, sociālos tīklus):

4.4.att. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū

Kopumā jāatzīmē, kā lietotāji izmanto visdažādāko veidu tiešsaistes servissus un pakalpojumus. Šajā grupā ietilpst ne tikai pierastie e-pasta servisi, *Google* meklētājs un *draugiem.lv* līdzīgie servisi, bet arī internetbankas, tiešsaistes spēles, ziņu portāli, sludinājumu servisi, blogi, e-veikali, failu apmaiņas servisi, bibliotēku katalogi, tiešsaistes vārdnīcas un daudzi citi. Lietotāji izmanto šo kategoriju servissus informācijas meklēšanai un pārsūtīšanai, saziņai, izklaidei, darba un citām vajadzībām. Interesanti ir tas, ka bibliotēkas apmeklētāji salīdzinoši bieži apmeklē servissus naudas pelnīšanai internetā, t.i. to kompāniju tīmekļa vietnes, kuras maksā lietotājiem par e-pasta lasīšanu (PTR jeb Paid-To-Read), klikšķināšanu uz reklāmkarogiem (baneriem) un reģistrēšanos citās mājaslapās (PTC jeb Paid-To-Click). Šādu tiešsaistes servisu izmantošana ne vienmēr ir droša un negarantē ātru rezultātu, taču ar to palīdzību ir iespējams nopelnīt kaut gan nelielu, toties reālu naudas summu, kas ir īpaši aktuāli cilvēkiem, kuri ir zaudējuši darbu finansiālās krīzes apstākļos.

4.5.att. Tiešsaistes servisu izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū

Kā redzams šajā diagrammā, servisi naudas pelnīšanai internetā ir iekļauti 5 izmantotāko tiešsaistes servisu topā pieaugušo lietotāju vidū. Apmeklētākās tīmekļa vietnes šajā grupā ir *payingclub.com* (263 apmeklējumi), *cashflowmails.com* (211 apmeklējumi), *wealthyptr.com* (195 apmeklējumi) un *ggmvpclub.com* (143 apmeklējumi); kopējais šādu servisu skaits ir 40.

Savukārt, pirmo vietu vispopulārāko tīmekļa servisu sarakstā ieņem sociālie tīkli un iepazīšanas portāli – *draugiem.lv* (1500 apmeklējumi mēneša laikā), *profiles.inbox.lv* (414 apmeklējumi), *faces.eu* (406 apmeklējumi), *one.lv* (203 apmeklējumi) un *face.lv* (163 apmeklējumi). Kopējais fiksēto sociālo tīklu skaits ir 25. Pārsvārā lietotāji izmanto Latvijas sociālos tīklus, ārzemju servisi, piemēram *facebook.com*, *vkontakte.ru* un *gaiainline.com* tiek apmeklēti salīdzinoši reti. „Tematiskie” sociālie tīkli, t.i., servisi, kuru dalībniekus apvieno kopējās intereses vai hobijs (piemēram, *bookmix.ru* – serviss grāmatu mīļotājiem, kura lietotāji var rakstīt recenzijas un komentārus par izlasītājām grāmatām, sniegt darbiem vērtējumus, kā arī rekomendēt tos citiem lietotājiem) gandrīz netiek izmantoti filiālbibliotēkas lietotāju vidū. Toties kopumā fakts, ka tieši sociālie tīkli ir vispieprasītākie tiešsaistes servisi norāda uz to, ka filiālbibliotēkas lietotājiem prioritāte darbā ar internetu ir saziņa, nevis tikai mērķtiecīga informācijas meklēšana.

Otrā vieta sarakstā ir atvēlēta sludinājumu servisiem. Šajā kategorijā ietilpst 18 servisi, no kuriem visbiežāk apmeklētie ir *ss.lv* (1531 apmeklējums), *reklama.lv* (396 apmeklējumi) un *zip.lv* (58 apmeklējumi). Retāk tiek izmantotas tādas tīmekļa vietnes, kā *ss.faces.eu* (55 apmeklējumi), *postit.lv* (30 apmeklējumi), *zip.diena.lv* (18 apmeklējumi), *doska.by* (11 apmeklējumi) un vairāki citi. Līdzīgi kā sociālo tīklu gadījumā, priekšroka tiek dota Latvijas sludinājumu servisiem. Visbiežāk šādā tipa tīmekļa vietnēs RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāji meklē informāciju par darba iespējām, nekustamo īpašumu un transportu, dažkārt – arī par sadzīves priekšmetiem, piemēram, mēbelēm un antikvariātu.

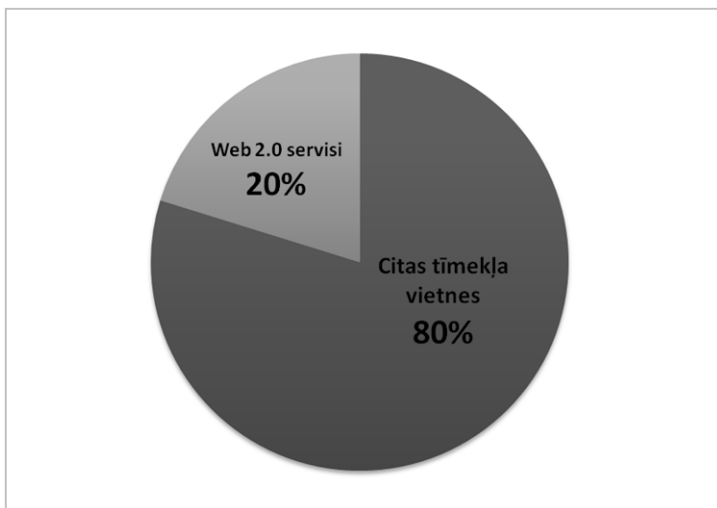
Trešo vietu tīmekļa servisu topā ieņem tiešsaistes meklētāji, no kuriem visizmantotākais ir *google.com* (1921 apmeklējums). Citu tiešsaistes meklētāju vidū var minēt Microsoft korporācijas izstrādāto meklētāju *bing.com* (agrākie nosaukumi – MSN Search, Windows Live Search un Live Search; 147 apmeklējumi), Delfi meklētāju *smart.delfi.lv* (4 apmeklējumi) un Oversee.net kompānijas meklētāju *information.com* (2 apmeklējumi). Citi tiešsaistes meklētāji, piemēram, *yahoo.com*, *ask.com* vai *yandex.ru* pētījuma praktiskās daļas veikšanas periodā netika izmantoti vispār. Tas norāda, galvenokārt, uz to, ka bibliotēkas lietotājus visvairāk interesē informācija latviešu valodā, kuras meklēšanu vislabāk nodrošina tieši *Google*.

Ceturto vietu izmantotāko tīmekļa servisu sarakstā ieņem e-pasti servisi. Šajā apakš kategorijā ietilpst 7 tīmekļa vietnes, no kuriem vispopulārākā ir *inbox.lv* (1603 apmeklējumi). Bibliotēkas lietotāji izmanto arī tādus e-pasta serviskus kā *gmail.com* (94 apmeklējumi), *delfi.lv* (54 apmeklējumi), *tvnet.lv* (52 apmeklējumi), *yahoo.com* (26 apmeklējumi), *rambler.ru* (26 apmeklējumi) un *mail.ru* (2 apmeklējumi). Populārākos e-pasta serviskus – *inbox.lv*, *gmail.com*, *delfi.lv* un *tvnet.lv* vieno vairākas kopīgas pazīmes: iespēja izmantot saskarni latviešu valodā un liels apjoms e-pastu un failu glabāšanai (piemēram, *inbox.lv* pastkastītes apjoms ir 10 GB).

Lietotāju pieprasījums pēc citiem tiešsaistes servisiem (bez sociālajiem tīkliem, sludinājumu servisiem, e-pastiem, tiešsaistes meklētājiem un PTR/PTC tīmekļa vietnēm) ir neliels, toties pastāvīgs. Lietotāji labprāt apmeklē ziņu portālus (piemēram, *delfi.lv* un *apollo.lv*), uzziņu serviskus (*zl.lv*, *viss.lv*), failu apmaiņas serviskus (*photobucket.com*, *4shared.com*, *imageshack.com*) un e-veikalus (*molotok.ru*, *1shop.lv*, *220.lv*). Interesanti ir tas, ka pieaugušie labprāt veltī laiku arī tiešsaistes spēlēm un viktorīnām, piemēram, *ikariam.org* (stratēģijas spēle; 141 apmeklējums) un *quizboom.lv* (tiešsaistes viktorīnas, 25 apmeklējumi). Pastāvīgs pieprasījums ir arī pēc *Swedbank*, *Norvik*, *Unibanka*, *Parex* un citu banku e-pakalpojumiem, kā arī *Liberty Reserve*, *Money Bookers* un *PayPal* tiešsaistes finanšu sistēmu tīmekļa vietnēm. Visretāk tiek izmantoti tādi tiešsaistes servisi, kā bibliotēku katalogi (kopumā – 167 apmeklējumi mēneša laikā), tiešsaistes vārdnīcas (97 apmeklējumi) un interneta ceļveži jeb saišu katalogi (27 apmeklējumi).

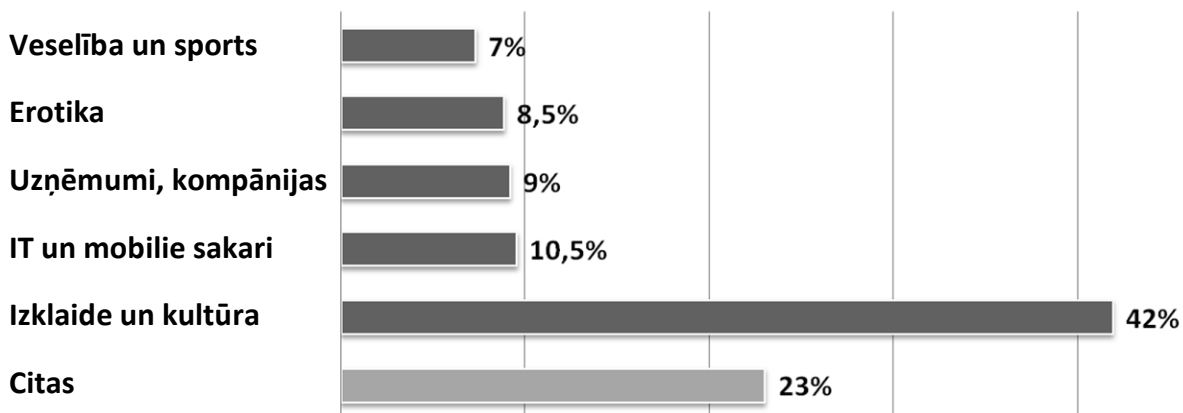
Ja runā par Tīmekļa 2.0 (*Web 2.0*) servisiem, tad jāatzīmē, ka bez sociālajiem tīkliem lietotāji izmanto arī audio un video sociālos serviskus (kopumā - 317 apmeklējumi), no kuriem vispopulārākais ir *YouTube* (299 apmeklējumi). Tālāk seko blogi (97 apmeklējumi), no tiem vispieprasītākais ir mikroblogošanas serviss *Twitter.com* (38 apmeklējumi). Trešo vietu ieņem vikiji, šajā kategorijā ietilpst tikai viena tīmekļa vietne – *wikipedia.org* (43 apmeklējumi); ceturto - sociālie servisi, kas ir veltīti foto un grafikai (35 apmeklējumi), biežāk izmantotākais

šajā kategorijā ir *deviantart.com* (12 apmeklējumi) un piekto - RSS iespējas (19 apmeklējumi, no tiem 18 attiecas uz *feedburner.com* tīmekļa servisu). Kopumā Tīmekļa 2.0 servisi ieņem salīdzinoši nelielu daļu no visām apmeklētajām tīmekļa vietnēm un tiešsaistes servisiem:

4.6. att. Web 2.0 servisu izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū

Tematiskās tīmekļa vietnes RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušie lietotāji izmanto ievērojami retāk, nekā tiešsaistes servisi. No visām saitēm, kuras izdevies izgūt ar *Dutch Duck IE History Reader* palīdzību, uz tematiskajām tīmekļa vietnēm attiecas tikai 28%. Kā parādīja datu analīze, interneta lietotājus visvairāk interesē šādi temati:

4.7.att. Tematisko tīmekļa vietņu izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū

Kā redzams, visbiežāk filiālbibliotēkas lietotāji apmeklē izklaides satura tīmekļa vietnes. Šī ir visplašākā kategorija tīmekļa vietņu skaita ziņā: tajā ietilpst 254 URL adreses, kuros var atrast informāciju par populāro mūziku, mākslu, filmām, koncertiem, izstādēm, slavenību biogrāfijām, modi, hobijiem un citiem tematiem un brīva laika pavadīšanu. Šai kategorijai pieder arī tās tīmekļa vietnes, kurās lietotājiem tiek piedāvāta iespēja lejupielādēt filmas un mūziku, izmantot tērzēšanu, lasīt jokus un anekdotes, sūtīt elektroniskās atklātnes un apsveikumus u.tml. Kā tipiskus piemērus šai kategorijai var minēt tīmekļa vietnes

zaycev.net (73 apmeklējumi), *3mp3.ru* (50 apmeklējumi), *oho.lv* (25 apmeklējumi), savukārt, visbiežāk apmeklētā tīmekļa vietne izrādījās *ww2.ru* forums Otrā pasaules kara laika antikvariāta kolekcionāriem (251 apmeklējums).

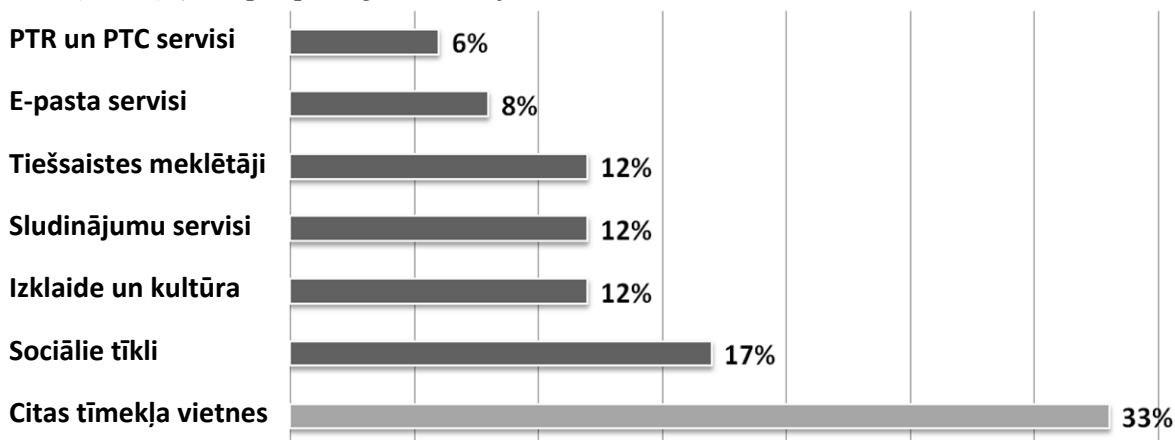
Otrais populārākais pieaugušo lietotāju vidū temats ir informācijas tehnoloģijas un sakari. Šajā grupā ir iekļautas tīmekļa vietnes par datortehniku, operētājsistēmām un datorprogrammām, IT industrijas jaunumiem, interneta servisiem, mobilajiem ierīcēm un citiem saistītiem tematiem. Kopējais tīmekļa vietņu skaits šajā grupā ir 76, no tiem visapmeklētākā ir *globe7.com* (77 apmeklējumi). *Globe7* ir datorprogramma zvanu un video zvanu veikšanai no viena datora uz citu, tērzēšanai, balss pasta izmantošanai; ar tās palīdzību lietotājs var saņemt arī jaunākās ziņas, izklaides videoklipus, astroloģiskās prognozes un citus pakalpojumus. Citu IT un sakaru kategorijas tīmekļa vietņu vidū var minēt *gsmarena.com* (47 apmeklējumi), *nokia.lv* (27 apmeklējumi), *tele2.lv* (25 apmeklējumi) un *windows.com* (15 apmeklējumi).

Trešo vietu tematisko kategoriju vidū ieņem dažādu uzņēmumu, kompāniju un organizāciju, t.sk arī nevalstisko oficiālās tīmekļa vietnes. Šī grupa ir pietiekami plaša, tā iekļauj 113 tīmekļa vietnes, no tām pētījuma veikšanas periodā visbiežāk tika apmeklēta SIA „Madonas namsaimnieks” mājaslapa (31 apmeklējums). Kā citas šīs tematikas tīmekļa vietnes var minēt *dinozoo.lv* (zooveikalu tīkla tīmekļa vietne, 17 apmeklējumi), *paulig.lv* (Gustav Paulig Ltd. tīmekļa vietne, 15 apmeklējumi) un *miesnieks.lv* (SIA „Rīgas Miesnieks” tīmekļa vietne, 13 apmeklējumi).

Ceturtais pēc popularitātes temats pieaugušo lietotāju vidū ir erotika. Uzreiz jāatzīmē, kā pilnīgi pornogrāfiskā satura servisu šajā kategorijā ir maz, toties ir izklaides tematikas tīmekļa vietnes (kopumā – 18), kuras satur „mīksta erotikas” materiālus (piemēram, puskaulu modeļu foto). Visbiežāk apmeklētā šāda tipa tīmekļa vietne ir *pipec.ru* (206 apmeklējumi) un *palevo.com* (89 apmeklējumi), kā arī pieaugušajiem paredzēts iepazīšanas portāls *seksam.lv* (48 apmeklējumi).

Pēdējo vieta Top-5 tematu sarakstā ieņem veselība un sports (36 tīmekļa vietnes): tiešsaistes resursi, kas iekļauj sporta ziņas, informāciju par sporta centriem, pareizo uzturu, pašārstēšanos un citiem saistītajiem jautājumiem. Vispopulārākais šajā kategorijā ir sporta portāls *sportacentrs.com* (98 apmeklējumi), tam seko forums *airsoft.lv*, kas ir veltīts airsoftam jeb straikbolam - militārajai komandas spēlei (91 apmeklējums) un pašārstēšanās ceļvedis *zalesinfo.lv* (35 apmeklējumi).

Kopējais izmantotāko tīmekļa vietņu kategoriju (gan tiešsaistes servisu, gan tematisko tīmekļa vietņu) „Tops” pieaugušo lietotāju vidū izskatās šādā veidā:

4.8.att. RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju biežāk apmeklētāko tīmekļu vietņu kategorijas

Diagrammā ir redzams, ka gandrīz visas populārākās tīmekļa vietņu kategorijas attiecas uz tiešsaistes servisiem, izņēmums ir tās tematiskās tīmekļa vietnes, kuras ir veltītas izklaidei un kultūrai. Šis fakts norāda uz to, kā mūsdienu publiskās bibliotēkas var kalpot par savdabīgu „starpnieku” elektroniskās informācijas sniegšanā, piedāvājot bibliotēkas lietotājiem izklaides un brīva laika pavadīšanas iespējas ne tikai tradicionālajā, bet arī digitālajā vidē.

Kopumā var secināt, kā lietotāji visbiežāk apmeklē tieši tās tīmekļa vietnes, kurās viņiem ir iespēja būt ne tikai pasīvam novērotājam, bet arī *darboties* – rakstīt e-pastus un ziņojumus, ievietot fotogrāfijas, ievadīt atslēgvārdus informācijas meklēšanai vai klikšķināt uz saitēm. Līdz ar to arī apmeklētāko tīmekļa vietņu „Tops-5” iekļauj tieši tos tīmekļa servissus, kuros no lietotāja tiek prasīta vairāk vai mazāk aktīva darbība:

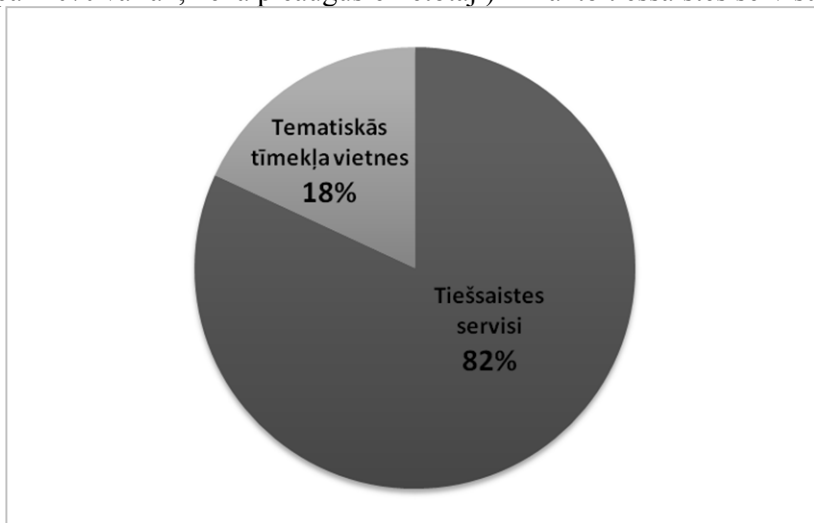
1. *Google.com* (tiešsaistes meklētājs, 1921 apmeklējums);
2. *draugiem.lv* (sociālais tīkls, 1584 apmeklējumi);
3. *ss.lv* (sludinājumu serviss, 1531 apmeklējums);
4. *inbox.lv* (e-pasta serviss, 1063 apmeklējumi);
5. *profiles.inbox.lv* (sociālais tīkls/iepazīšanas portāls; 414 apmeklējumi).

Kā vēl vienu kopīgo pazīmi šīm tīmekļa vietnēm var minēt to, kā tās ir pieejamas lietotājiem latviešu valodā (gan saskarnes noformēšanas, gan tīmekļa vietnē iekļautās tekstuālās informācijas ziņā). Tas palīdz izvairīties no uztveres barjerām un efektīvāk veikt darbu ar elektronisko informāciju.

4.7. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū

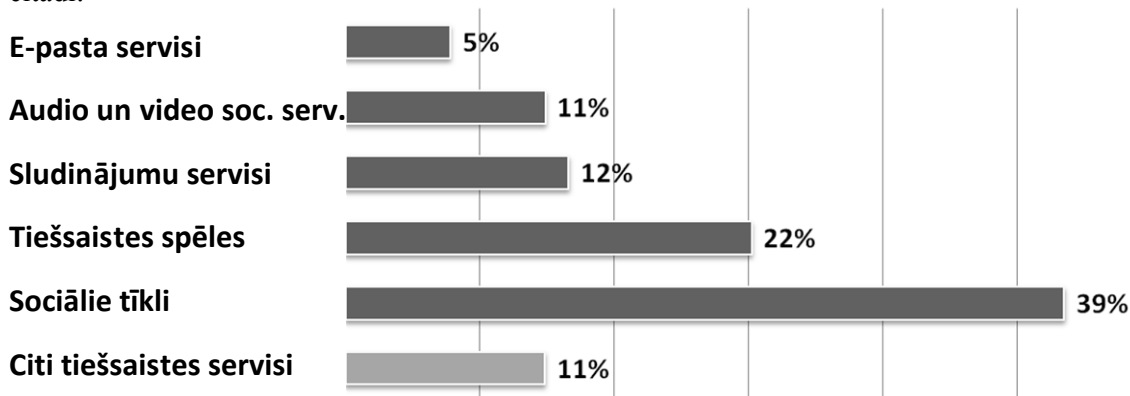
Bērnu nodaļas datoru interneta pārlūkošanas vēstures analīzes rezultāti ļāva secināt, ka

strādājot ar internetu, RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” bērni un pusaudži 82% gadījumos (t.i., par 10% vairāk, nekā pieaugušie lietotāji) izmanto tiešsaistes servissus:

4.9. att. Interneta izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū

Līdzīgi kā pieaugušie lietotāji, bērni un pusaudži izmanto visdažādāko tipu tiešsaistes servissus: e-pastu, tiešsaistes meklētājus, sociālos tīklus, tiešsaistes spēles, sludinājumu servissus un citus. Toties kopumā bērni un pusaudži diezgan krasi atšķiras no pieaugušajiem vajadzību un interešu ziņā, līdz ar to arī viņu izmantotāko tiešsaistes servisu „Tops-5” izskatās citādi:

4.10. Tiešsaistes servisu izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū

Kā var redzēt šajā diagrammā, vispopulārākā kategorija bērnu, tāpat kā pieaugušo vidū, ir sociālie tīkli, turklāt, bērni un pusaudži izmanto tos par 15% biežāk, nekā pieaugušie lietotāji. Kopumā šajā kategorijā ietilpst 15 tīmekļa vietnes, no kuriem visbiežāk izmantotākās ir *draugiem.lv* (1151 apmeklējums), *one.lv* (807 apmeklējumi), *amigos.lv* (280 apmeklējumi), un *faces.lv* (171 apmeklējums). Ārzemju sociālo tīklu vidū var minēt *gaiaonline.com* (85 apmeklējumi) un *myspace.com* (11 apmeklējumi), toties kopumā priekšroka tiek dota Latvijas sociālajiem tīkliem. Līdzīgi kā pieaugušo lietotāju gadījumā, tematiskie sociālie tīkli (servisi, kas ir veltīti konkrētam tematam vai hobijs) praktiski netiek izmantoti.

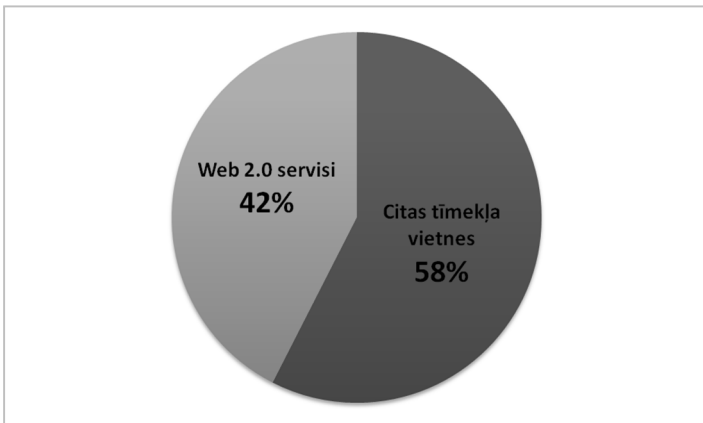
Otrā pēc popularitātes un reizē arī viena no plašākajām tīmekļa vietņu skaitā ziņā (73 tīmekļa vietnes) kategorija ir tiešsaistes un pārlūkprogrammas spēles, t.i. spēles, kuru spēlēšanai ir nepieciešams tiešs pieslēgums tīklam. Šī kategorija ir pietiekami daudzveidīga arī pēc satura, tā iekļauj stratēģijas un piedzīvojumu spēles, arkādes, cīņas un sporta spēles, šaušanas spēles, kvestus un citus. Bērnu un pusaudžu vidū visieciņītākā izrādījās „gladiatoru gilde” – tiešsaistes piedzīvojumu spēle *Gladius* (*gladius.ru*, 420 apmeklējumi). Citu populāro spēļu vidū ir piedzīvojumu/fantāzijas spēle *Fragoria* (*fragoria.ru*, 203 apmeklējumi), „antīka” stratēģijas spēle *Ikariam* (*ikariam.org*, 147 apmeklējumi) un cīņas spēle *Pokemonbattlearena* (*pokemonbattlearena.com*, 46 apmeklējumi).

Trešo vietu ieņem neliela tīmekļa vietņu skaita ziņā, taču aktīvi izmantota tiešsaistes servisu kategorija – sludinājumu servisi. Tajā ietilpst 5 tīmekļa vietnes: *ss.lv* (658 apmeklējumi), *reklama.lv* (46 apmeklējumi), *zip.lv* (32 apmeklējumi), *ss.faces.eu* (4 apmeklējumi) un *city24.lv* (3 apmeklējumi). Iespējams, šīs kategorijas tīmekļa servisu popularitāte ir izskaidrojama ar to, ka jaunieši izmanto tos, lai apskatītu darba sludinājumus, atrastu informāciju par papildus izglītību (piemēram, svešvalodu kursiem) vai saistībā ar hobijiem un vaļaspriekiem.

Ceturto vietu izmantotāko tīmekļa servisu vidū ieņem audio un video sociālie servisi (3 tīmekļa vietnes), no kuriem vispopulārākais ir *YouTube* (819) apmeklējumi. Citi līdzīga tipa servisi gandrīz netika izmantoti: piemēram, *videogaga.lv* tīmekļa vietnei ir 6 apmeklējumi, bet poļu servisam *wrzuta.pl* – 4 apmeklējumi. Šis fakts ir izskaidrojams ar to, ka tieši *YouTube* ir viens no pasaulē populārākajiem Tīmekļa 2.0 servisiem, kura video kolekciju var uzskatīt par savā ziņā unikālo, jo tajā var atrast ne tikai videoklipus populārākajiem mūzikas hītiem, bet arī jaunākās ziņas, TV raidījumu ierakstus, populārzinātniska un cita satura materiālus dažādās pasaules valodās, t.sk. arī latviešu.

Pēdējo vietu izmantotāko tiešsaistes servisu sarakstā ieņem e-pasta servisi. Šajā kategorijā ir iekļautas 4 tīmekļa vietnes: *inbox.lv* (350 apmeklējumi, tāpat kā pieaugušo lietotāju gadījumā, tas ir visbiežāk apmeklētākais e-pasta serviss), *mail.ru* (22 apmeklējumi), *gmail.com* (12 apmeklējumi) un *tvnet.lv* (4 apmeklējumi). Ja runā par citiem tiešsaistes servisiem, tad jāmin, ka bērnu un pusaudžu vidū tie tika izmantoti salīdzinoši reti. Piemēram, tiešsaistes meklētājiem kopumā ir tikai 345 apmeklējumi (pieaugušajiem lietotājiem šis skaits bija 2074). Visretāk izmantotākie servisi šīs lietotāju grupas vidū ir interneta ceļveži jeb saišu katalogi (11 apmeklējumi), internetbankas (4 apmeklējumi) un tiešsaistes vārdnīcas (2 apmeklējumi).

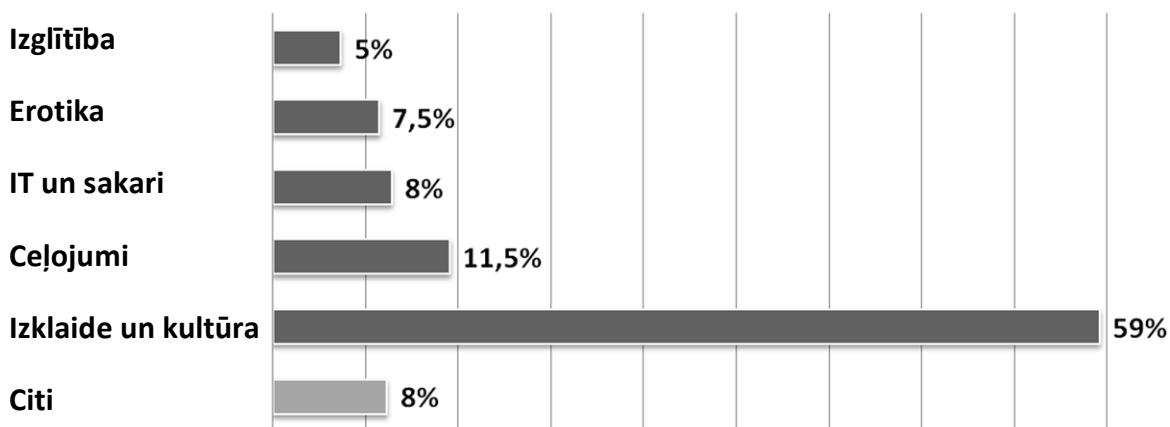
Kā vienu no raksturīgajām iezīmēm attiecībā uz interneta izmantošanu bērnu un pusaudžu vidū, var atzīmēt ļoti aktīvu Tīmekļa 2.0 servisu izmantošanu (salīdzinājumā ar pieaugušajiem, jaunāko vecumgrupu lietotāji izmanto tos aptuveni divreiz biežāk):

4.11. att. Web 2.0 servisu izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu un jauniešu vidū

Lielāko daļu no šiem Tīmekļa 2.0 servisiem sastāda sociālie tīkli (kopumā – 2673 apmeklējumi mēneša laikā) un audio/video sociālie servisi (819 apmeklējumi). Citas šāda tipa tīmekļa vietnes tika apmeklētas pat retāk nekā pieaugušo lietotāju vidū. Piemēram, jā runā par blogiem, tad mēneša laika tika apmeklēta tikai 1 šī tipa serviss – *blogspot.com* (12 apmeklējumi). Analogiska situācija ir arī ar vikijiem - *wikipedia.org* (16 apmeklējumi) un RSS servisiem (*feedburner.com*, 23 apmeklējumi). Foto un grafikas sociālo servisu skaits arī ir neliels: *foto.inbox.lv* (14 apmeklējumi), *picasa.google.ru* (4 apmeklējumi) un *poga.lv* (3 apmeklējumi).

Tematiskās tīmekļa vietnes RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērni un pusaudži, līdzīgi kā pieaugušie lietotāji, izmanto ievērojami retāk, nekā tiešsaistes servissus (18% no visu tīmekļa vietņu skaita). Interneta pārlūkošanas vēstures analīzes rezultāti parādīja, ka visvairāk jaunāko vecumgrupu lietotājus interesē šādi temati:

4.12.att. Tematisko tīmekļa vietņu izmantošana RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū

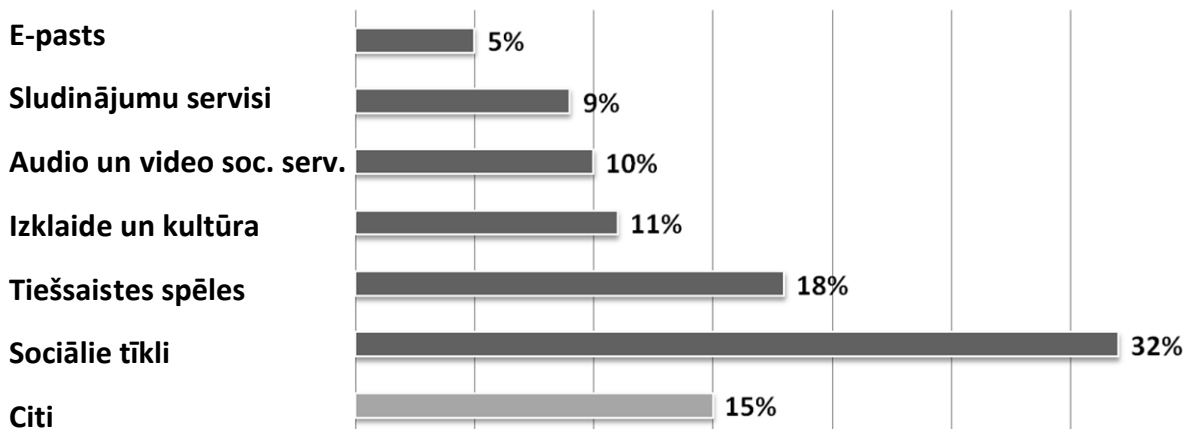
Diagrammā ir redzams, ka visbiežāk bērni un pusaudži apmeklē tīmekļa vietnes, kuras ir veltītas ar izklaidi un kultūru saistītajiem jautājumiem. Tāpat kā pieaugušo lietotāju gadījumā, tā ir visplašākā kategorija tīmekļa vietņu skaitā: tajā ietilpst 107 URL adreses, lielākā daļa no kurām ir veltīta populārai mūzikai, kino, aktieru un citu slavenību biogrāfijām, Japānas animācijas filmām (anime), modernajai mākslai, jokiem, anekdotiem un citām tēmām. Visbiežāk apmeklēta šīs kategorijas tīmekļa vietne izrādījās *vasjook.ucoz.ru* (171 apmeklējums), kurā ir iespējams atrast informāciju gandrīz par jebkuru tematu: datorspēlēm, kulinārijas receptēm, naudas pelnīšanas iespējām internetā, cīņas mākslām, *Adobe Photoshop* programmas kursiem. Tīmekļa vietnes lietotājiem ir iespējams arī lejupielādēt mūziku MP3 formātā, lasīt anekdotes, rakstīt ziņojumus forumā u.c. Kā citas šīs kategorijas tīmekļa vietnes var minēt *krutomer.ru* (92 apmeklējumi; portālā var spēlēt spēles, lasīt horoskopus, izmantot tērzēšanas iespējas, forumus u.c.), *zaycev.net* (78 apmeklējumi, pārsvarā tiek izmantots MP3 failu lejupielādei) un *scaleforum.ru* (56 apmeklējumi) – forums, kas ir veltīts auto modeļu kolekcionēšanai.

Otrajā vietā pēc popularitātes ir tīmekļa vietnes, kuras ir veltītas ceļojumiem un tūrismam. Kopumā šajā kategorijā ietilpst 12 URL saites, no kurām apmeklētākā ir *booking.com* (100 apmeklējumi), kurā var atrast plašu informāciju par dažādu valstu un pilsētu viesnīcām un hoteliem, kā arī to fotogrāfijas un citu ceļotāju atsauksmes par tiem. Tīmekļa vietnē ir iekļauta arī papildinformācija par katras pilsētas ievērojamām vietām: muzejiem, parkiem u.c. Kā citu biežāk apmeklētu šīs kategorijas tīmekļa vietni var minēt *astrature.lv* (58 apmeklējumi), kura ir veltīta ar tūrismu saistītajiem jautājumiem: brīvdienu ceļojumiem, ekskursijām, izstādēm un aktuāliem notikumiem, apdrošināšanu u.c.

Trešo vietu ieņem tīmekļa vietnes par informācijas tehnoloģijām un mobilajiem sakariem (46 tīmekļa vietnes). Lielāka daļa šīs kategorijas informācijas resursu ir veltīta dažādu tipu datorprogrammām, kuru vidū var minēt *drivers-applications.com* (8 apmeklējumi) un *web4design.ru* (4 apmeklējumi), kā arī programmām mobilajiem telefoniem, piemēram, *telefoner.ru* (9 apmeklējumi) un *se-zone.ru* (5 apmeklējumi).

Ceturtajā vietā pēc popularitātes, tāpat kā pieaugušo lietotāju gadījumā ir erotiska satura tīmekļa vietnes (7 tīmekļa vietnes, no kuriem populārākā ir *pipec.ru* – 69 apmeklējumi), savukārt pēdējo vietu ieņem tīmekļa vietnes, kuras ir veltītas zinātnei un izglītībai. Biežāk apmeklētākās šīs kategorijas tīmekļa vietnes ir *e-klase.lv* (40 apmeklējumi), *atlants.lv* (7 apmeklējumi) un *gudrinieks.lv* (6 apmeklējumi). Cita satura tīmekļa vietnes nav īpaši pieprasītas bērnu un pusaudžu vidū. Visretāk tika izmantoti tiešsaistes informācijas resursi, kas ir veltīti tehnikai, likumdošanai, kā arī darba un darbiekārtošanas jautājumiem (ne vairāk par 4 apmeklējumiem mēneša laikā).

Kopējais izmantotāko tīmekļa vietņu kategoriju (gan tiešsaistes servisu, gan tematisko tīmekļa vietņu) „Tops” bērnu un pusaudžu vidū izskatās šādā veidā:

4.13.att. RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu un pusaudžu biežāk apmeklētāko tīmekļu vietņu kategorijas

Diagrammā ir redzams, ka gandrīz visas bērnu un pusaudžu pieprasītākās tīmekļa vietnes pieder tiešsaistes servisu kategorijai. Izņēmums ir tās tematiskās tīmekļa vietnes, kuras ir veltītas izklaidei un kultūrai. Interesanti ir tas, kā analogiska situācija ir arī pieaugušo lietotāju vidū: tas ļauj secināt, ka vajadzība pēc izklaides un kultūras informācijas ir viena no būtiskajām, neatkarīgi no lietotāja piederības konkrētai vecumgrupai.

Savukārt, ja runā konkrētām tīmekļa vietnēm, kuras ir visbiežāk apmeklētās bērnu un pusaudžu vidū, jāatzīmē, kā pārsvarā tie ir Tīmekļa 2.0 servisi:

1. *draugiem.lv* (sociālais tīkls, 1151 apmeklējums);
2. *YouTube* (audio un video sociālais serviss, 819 apmeklējumi);
3. *one.lv* (sociālais tīkls, 807 apmeklējumi);
4. *ss.lv* (sludinājumu serviss, 658 apmeklējumi);
5. *Gladius.ru* (tiešsaistes spēle, 420 apmeklējumi).

Salīdzinot šos rezultātus ar rezultātiem, kas attiecas uz pieaugušajiem lietotājiem, var secināt, ka bērni un pusaudži vairāk laika veltī saziņai sociālajos tīklos, tiešsaistes spēlēm un izklaidei, savukārt pieaugušie biežāk izmanto tiešsaistes meklētājus un e-pasta servisu. Kopumā gan bērni un pusaudži, gan pieaugušie dod priekšroku tīmekļa servisiem, kuru izmantošana paredz aktīvu lietotāju līdzdalību – ziņojumu rakstīšanu, failu pārsūtīšanu utt. Abu vecumgrupu visbiežāk izmantoto tīmekļa vietņu vidū ir *draugiem.lv* un *ss.lv*, kas liecina par to, ka no vidusmēra lietotāja viedokļa tie atbilst viņa informacionālajām vajadzībām labāk, nekā citi, šīm pašām kategorijām (t.i. attiecīgi sociālajiem tīkliem un sludinājumu portāliem) piederošie tiešsaistes servisi.

5. REZULTĀTI UN DISKUSIJA

Apkopojot pētījuma empīriskās daļas gaitā iegūto informāciju par interneta un programnodrošinājuma izmantošanu RCB filiālbibliotēkā „Zemgale”, kā vienu no galvenajiem darba rezultātiem var minēt faktu, ka filiālbibliotēkas lietotāju vidū visbiežāk lietotas datorprogrammas ir interneta pārlūki Internet Explorer un Mozilla Firefox, teksta redaktors MS Word un saziņas rīki Windows Live Messenger un Skype. Citas datorprogrammas, kas tika piegādātas 3TD projekta ietvaros, tiek izmantotas salīdzinoši reti.

Kopumā filiālbibliotēkas lietotāji visbiežāk izmanto datorprogrammas darbam ar internetu (interneta pārlūkus), nevis ofisa vai citas lietojumprogrammas. Līdzīgi dati tika iegūti arī citu Latvijā veikto pētījumu gaitā. Piemēram, pētījuma „Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanās un apmierinātība ar pakalpojumiem” (2009) rezultāti rāda, ka 37% respondentu, kuri pēdējā gada laikā ir apmeklējuši bibliotēku, izmantoja bezmaksas internetu, savukārt citas datorprogrammas (MS Word, MS Excel) – tikai 25% aptaujāto. Līdzīga situācija ir vērojama neatkarīgi no pētījuma veikšanas laika un respondentu piederības konkrētai vecumgrupai. Kā piemēru var minēt 2007.gadā veikto „Pētījumu par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā”, kurā piedalījās arī vidusskolas vecuma bērni. 26,2% skolēnu norādīja, kā izmanto bibliotēkā bezmaksas internetu, toties tikai 12,9% aptaujāto minēja, ka izmanto arī datorprogrammas tekstu rakstīšanai. Šādi rezultāti liecina par to, ka lietotāji pārsvarā izmanto datorus bibliotēkās saziņas un informācijas meklēšanas nolūkiem, nevis elektronisko dokumentu veidošanai un apstrādei.

Kā citu svarīgu pētījuma gaitā iegūto atziņu var minēt to, ka kopumā *filiālbibliotēkas lietotāji dod priekšroku tiešsaistes servisiem, nevis tematiskajām tīmekļa vietnēm*, turklāt, bērni un pusaudži izmanto tos par 10% biežāk, nekā pieaugušie. Tas norāda uz to, ka lietotājam, it īpaši, ja viņš pieder jaunākai vecumgrupai, ir svarīgi sniegt iespēju *iesaistīties* informacionālajos procesos, darboties, nevis būt tikai pasīvam novērotājam. To apliecina fakts, ka abu vecumgrupu TOP-5 izmantotākās tīmekļa vietnes ir tieši tiešsaistes servisi: pieaugušo lietotāju vidū – tiešsaistes meklētājs *Google*, sociālais tīkls *draugiem.lv*, sludinājumu serviss *ss.lv*, e-pasta serviss *inbox.lv* un iepazīšanas serviss *profiles.inbox.lv*, savukārt, bērnu un pusaudžu vidū – sociālie tīkli *draugiem.lv* un *one.lv*, audio un video sociālais serviss *YouTube*, sludinājumu serviss *ss.lv* un tiešsaistes spēle *Gladius.ru*. Ja salīdzina šos rezultātus ar Tirdzniecības, sociālo un mediju pētījumu aģentūras *TNS Latvia Nacionālais Mediju Pētījums: Internets, Rudens 2009* (1) pētījuma rezultātiem (šādi pētījumi tiek veikti reizē ceturksnī, un tās mērķauditorija ir visi Latvijas interneta lietotāji), tad var secināt, ka abu pētījumu rezultāti ir līdzīgi: pēc „*Nacionālā Mediju Pētījuma*” datiem 5

apmeklētākie interneta resursi lietotāju vidū no 15 līdz 74 gadiem ir *Google*, *inbox.lv*, *draugiem.lv*, *delfi.lv* un *ss.lv*. 4 no šiem 5 tīmekļa vietnēm ir iekļautas arī RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju interneta resursu TOP-5, turklāt, abu pētījumu rezultāti liecina par to, ka populārāko tīmekļa vietņu vidū pirmā vieta pieder *Google* tiešsaistes meklētājam:

5.1.tab. 2009.gada rudenī izmantotāko interneta servisu salīdzinājums (1)

Tīmekļa vietne	Vieta topā (RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” pieaugušo lietotāju vidū)	Vieta topā (pēc „Nacionālā Mediju Pētījuma: Rudens 2009” datiem)
Google	1.	1.
draugiem.lv	2.	3.
ss.lv	3.	5.
inbox.lv	4. (tikai e-pasts)	2.
profiles.inbox.lv	5.	- (netika analizēts atsevišķi)

Savukārt, ja runā par interneta izmantošanu RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū, situācija ir nedaudz citāda: jaunāko vecumgrupu lietotāji mazāk izmanto tiešsaistes meklētājus (līdz ar to *Google* nav iekļauts izmantotāko tīmekļa vietņu TOP-5), taču biežāk apmeklē sociālos tīklus un spēlē tiešsaistes spēles. Toties kopumā 4 no 5 apmeklētākajām tīmekļa vietnēm ir atrodamas arī „Nacionālā Mediju Pētījuma: Rudens 2009” TOP-10 sarakstā:

5.2.tab. 2009.gada rudenī izmantotāko interneta servisu salīdzinājums (2)

Tīmekļa vietne	Vieta topā (RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū)	Vieta topā (pēc „Nacionālā Mediju Pētījuma: Rudens 2009” datiem)
draugiem.lv	1.	3.
YouTube	2.	6.
one.lv	3.	8.
ss.lv	4.	5.
gladius.ru	5.	-

Šādi rezultāti liecina par to, ka RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” un vairākuma Latvijas interneta lietotāju informacionālās vajadzības un intereses kopumā ir līdzīgas. Izmantotāko tīmekļa vietņu saraksts ļauj secināt arī par to, kādiem nolūkiem lietotāji visbiežāk izmanto internetu: saziņai (*inbox.lv*, *draugiem.lv*, *one.lv*), informācijas meklēšanai (*Google*) un izklaidei (*YouTube*, sociālie tīkli). Pētījuma empīriskas daļas rezultāti parādīja, ka izmantojot internetu RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pieaugušie lietotāji visbiežāk apmeklē *sociālos tīklus* (17% no visa apmeklēto tīmekļa vietņu skaita), *sludinājumu servisu* (12%), *tiešsaistes meklētājus* (12%) un tīmekļa vietnes, kuras ir veltītas *izklaidei un kultūrai* (12%).

Ja salīdzina šos rezultātus ar 2007.gadā veiktā „Pētījuma par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu

Latvijas sabiedrībā” rezultātiem, tad var secināt ka tie diezgan krasi atšķiras. 2007.gada pētījuma respondenti atzīmēja, ka pārsvarā izmanto datorus bibliotēkās *e-pasta sūtīšanai* (70,9%), *mācību nolūkiem* (56,9%), *aktuālās informācijas lasīšanai ziņu portālos* (51,3%) un *darba vajadzībām* (43,7%). Tikai 36,1% respondentu minēja, ka izmanto datorus bibliotēkā arī *izklaides nolūkiem* – spēļu spēlēšanai, attēlu, mūzikas, video meklēšanai utt. Savukārt, RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāji vairāk izmanto interneta servissus *saziņai sociālajos tīklos, informācijas meklēšanai ar Google palīdzību, sludinājumu servisu izmantošanai un izklaidei*. Interneta pārlūkošanas vēstures analīze bibliotēkā esošos datoros parādīja, ka tikai ļoti neliela daļa no visu apmeklēto tīmekļa vietņu skaita var tikt izmantota izglītības un darba vajadzībām. To ir grūti novērtēt procentuāli, jo kopumā mācību un darba nolūkiem var izmantot dažādus interneta servissus, t.sk. arī sociālos tīklus un e-pastu (piemēram, sazinoties ar pasniedzēju vai darba kolēģiem), toties kā piemēru var minēt to faktu, ka tikai **1%** no visiem pieaugušo lietotāju apmeklētājiem interneta servisiem attiecas tieši uz izglītības jomu.

Ja runā par interneta izmantošanu RCB „Zemgale” bērnu un pusaudžu vidū, jāatzīmē, ka visbiežāk viņi izmanto *sociālos tīklus* (**32%** no visa apmeklēto tīmekļa vietņu skaita), *tiešsaistes spēles* (**18%**), tīmekļa vietnes, kas ir veltītas *kultūrai un izklaidei* (**11%**) un *audio un video sociālos servissus* (**10%**). Salīdzinot šos rezultātus ar 2008.gadā veikta pētījuma „Drošāks internets bērnu un jauniešu vidū” (28) gaitā iegūtajiem faktiem, nākas secināt, kā tie diezgan atšķirīgi. Bērni un pusaudži, kas ir piedalījušies 2008.gada pētījumā atzīmēja, ka galvenokārt izmanto internetu *informācijas meklēšanai* (81%), *mācībām* (74%), *sociālo portālu apmeklēšanai* (72%) un *tērzēšanai, saziņai* (piemēram, čatos) (65%). Analizējot interneta pārlūkošanas vēsturi RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” bērnu nodaļas datoros, tika secināts, ka tiešsaistes meklētāji tiek izmantoti salīdzinoši maz; tīmekļa vietņu skaits, kas varētu tikt izmantotas mācību nolūkiem, arī ir neliels (līdzīgi kā pieaugušo lietotāju gadījumā – ne vairāk par 1% no visu apmeklēto tīmekļa vietņu kopskaita), savukārt tērzētavas mēneša laikā netika izmantotas vispār.

Kopumā var secināt, ka pētījuma empīriskās daļas gaitā iegūtie rezultāti sakrīt ar tā pētījuma rezultātiem, kurā tika izmantota līdzīga metodoloģija – automatizēta un līdz ar to vairāk objektīva datu vākšana (*TNS Latvia „Nacionālais Mediju Pētījums”*) un atšķiras no to pētījumu rezultātiem, kuros tika izmantota anketēšana (*„Pētījums par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā”* un pētījums *„Drošāks internets bērnu un jauniešu vidū”*). Tas ir izskaidrojams ar to, ka anketēšanas kā pētniecības metodes iespējamais trūkums ir subjektivitāte un respondentu nevēlēšanās vaļsirdīgi atbildēt uz jautājumiem.

Pētījuma rezultāti pietiekami precīzi atbilst izvēlētajai vidējā līmeņa teorijai - „Linusa

likumam” un izvirzītājam *hipotēzei*. Atbilstoši „Linusa likumam”, informācijas sabiedrībā par indivīda rīcības (t.i., arī informācijas meklēšanas) galveno motīvu kļūst vajadzība pēc sociālo saišu veidošanas un izklaides. Tas izskaidro to faktu, ka bibliotēkas lietotāju vidū, neatkarīgi no viņu piederībai konkrētai vecumgrupai, visbiežāk izmantotie *tīmekļa servisi* ir **sociālie tīkli** (vajadzība pēc sociālo saišu veidošanas), savukārt, visbiežāk izmantotas *tematiskās tīmekļa vietnes* ir veltītas **izklaidei un kultūrai** (vajadzība pēc izklaides).

Attiecībā uz izvirzīto hipotēzi, var teikt, ka pētījuma rezultāti atbilst tai daļēji – visbiežāk izmantotas datorprogrammas lietotāju vidū tiešām ir interneta pārlūki (Internet Explorer, Mozilla Firefox) un teksta redaktors (MS Word), savukārt, no interneta resursiem lietotāji visbiežāk izmanto sociālos tīklus. Kopumā pētījuma gaitā iegūtas atzinās ļauj secināt, ka RCB filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāji izmanto tikai apmēram pusi no visa pieejama programnodrošinājuma. Šis fakts arī atbilst izvirzītājam hipotēzei un apstiprina pieņēmumu, ka lietotājiem ir nepieciešama papildus informācija, motivācija un prasmes, lai pilnīgāk izmantotu visas projekta 3TD sniegtās iespējas.

SECINĀJUMI

Pētījuma gaitā tika apskatīti jauno tehnoloģiju izmantošanas aspekti no pragmatisma un vidējā līmeņa teorijas – „Linusa likuma” viedokļa, tika analizēta Latvijas bibliotēku modernizācijas nepieciešamība informācijas sabiedrības apstākļos, sniegts ieskats Latvijas valsts un Bila un Melindas Geitsu fonda līdzfinansētā publisko bibliotēku attīstības projekta 3TD būtības, mērķu, uzdevumu un realizācijas aspektos, tika novērtēta tā efektivitāte un ietekme uz interneta izmantošanas popularizēšanu pašvaldību publisko bibliotēku lietotāju vidū. Empīriskajā daļā uz konkrētas pašvaldības publiskās bibliotēkas (RCB filiālbibliotēkas „Zemgale”) piemēra tika analizēta projekta ietvaros nodrošināto resursu – interneta un programmnodrošinājuma izmantošana dažādu lietotāju vecumgrupu vidū, tika noteikts, kādi interneta resursi un datorprogrammas ir vispopulārākās bibliotēkas lietotāju vidū.

Galvenie pētījuma gaitā gūtie secinājumi:

1) publisko bibliotēku lietotāju vidū visbiežāk tiek izmantotas tādas projekta 3TD sniegtās tehnoloģiskās iespējas, kā internets un datorprogrammas teksta apstrādei un saziņai. Pateicoties šo rīku un iespēju ieviešanai, pakāpeniski mainās publisko bibliotēku funkcionālā loma, tās pārtop par mūsdienīgajiem informācijas centriem, sniedzot saviem lietotājiem ne tikai piekļuvi elektroniskajiem informācijas resursiem, bet arī rīkiem dokumentu apstrādei un komunikācijai.

2) Lietotāji izmanto apmēram pusi no viņiem pieejamā programmnodrošinājuma, kas nozīmē, ka resursi, kuri tika sniegti pašvaldību publiskajām bibliotēkām 3TD projekta ietvaros netiek izmantoti pilnībā un pietiekami efektīvi. Šis fakts ir saistīts ar to, ka tikai daļa no datorprogrammām atbilst reālajām publisko bibliotēku lietotāju vajadzībām, līdz ar to programmnodrošinājums, kurš ir domāts specifiskajiem funkcionālajiem mērķiem, piemēram, tīmekļa vietņu vai datubāzu izstrādei, praktiski netiek izmantotas. Lietotājiem nav reālas nepieciešamības izmantot šos resursus, līdz ar to viņiem trūkst arī attiecīgo zināšanu un prasmju. Toties jāmin, ka reti izmantoto datorprogrammu vidū ir arī tādas, kuru galvenā funkcija ir pieejas nodrošināšana vērtīgiem informācijas resursiem (kā piemēru var minēt elektronisko enciklopēdiju Microsoft Encarta), līdz ar to tās var būt noderīgas plašam lietotāju lokam. Lai iesaistītu lietotājus šo datorprogrammu izmantošanā, ir nepieciešams vairāk informēt par to iespējām, veicināt ieinteresētību par tām, un, nepieciešamības gadījumā, nodrošināt atbilstošas apmācības. Līdzīga situācija ir arī ar abonētājām tiešsaistes datubāzēm (Lursoft, Letonika, Nozare.lv).

3) Pašvaldību publisko bibliotēku lietotāji izmanto dažādas tematikas interneta resursus, taču arvien biežāk priekšroka tiek dota sociālajiem tīkliem un tīmekļa vietnēm, kuras ir veltītas izklaidei un kultūrai. Šis fakts ļauj secināt, ka mūsdienu bibliotēkām ir iespēja pildīt

izklaides un sociālā centra funkcijas saviem apmeklētājiem ne tikai „klātienē”, bet arī nodrošinot lietotājiem pieeju jaunajām tehnoloģijām. Faktiski, bezmaksas ātrgaitas internets un programmnodrošinājums ir viens no galvenajiem nosacījumiem tam, lai pašvaldību publiskās bibliotēkas varētu kļūt par svarīgu starpnieku izklaides informācijas un saziņas rīku sniegšanā.

4) Bezmaksas internets un kvalitatīvs programmnodrošinājums ir svarīgākie informācijas resursi, kuriem tika nodrošināta pieeja projekta 3TD ietvaros. Dati par to, kādā tieši veidā bibliotēku lietotāji izmanto šos resursus, ir nepieciešami ne tikai projekta efektivitātes novērtēšanai, bet arī lietotāju informacionālu vajadzību un interešu noskaidrošanai. Pilnīga un precīza informācija par to, kādas tematikas tiešsaistes servissus un tīmekļa vietnes konkrētas bibliotēkas lietotāji apmeklē visbiežāk, ir nepieciešama, lai padarītu komplektēšanas procesu vairāk efektīvu, bet tās rezultātu – bibliotēkas krājumu – vairāk atbilstošu lietotāju interesēm.

5) Liels pieprasījums pēc sociālajiem tiešsaistes servisiem un izklaides tematikas tīmekļa vietnēm no bibliotēku lietotāju puses ir loģiski izskaidrojams un nevar būt vērtējams kā negatīva parādība. Izteikta vajadzība pēc sociālo saišu veidošanas un uzturēšanas (t.sk. arī virtuālajā vidē), kā arī izklaides un kultūras informācijas ir raksturīga informācijas sabiedrībai. Šajā kontekstā atsevišķi būtu jāuzsver tieši sociālo tiešsaistes servisu pozitīvā loma, jo tā neaprobežojas tikai ar saraksti starp draugiem un paziņām. Mūsdienās sociālie servisi veic vairākas svarīgas funkcijas:

1. Sociālie tīkli palīdz tīmekļa lietotājiem tikt galā ar informācijas „pieplūdumu”. Iespējams, sākumā šāds formulējums var likties diezgan savāds, jo tādas neatņemamas sociālo servisu sastāvdaļas kā lietotāju profilu atjaunošana, mikroblogošana (piemēram, Twitter), video un fotogrāfiju ievietošana un komentēšana sekmē informācijas apjoma palielināšanos. Toties, lai cik tas arī paradoksāli nebūtu, sociālie servisi palīdz „sakārtot” tiešsaistes informācijas masīvu un nodrošina lietotājiem iespēju atrast un atlasīt tieši to informāciju, kura vislabāk atbilst viņa vajadzībām un interesēm: to nodrošina „birkas” jeb folksonomijas un citu lietotāju rekomendācijas. Tādēļ īpaši jāatzīmē fakts, ka sociālie servisi ir labs rīks, ar kura palīdzību var ne tikai atrast nepieciešamu informāciju, bet arī dabūt priekšstatu par konkrēta materiāla (teksta, video vai fotogrāfijas) kvalitāti (vismaz no citu lietotāju viedokļa), kas, savukārt, ļauj lietotājam ietaupīt laiku.

Šo sociālo servisu īpatnību uzsver daudzi autori, piemēram, ASV Tīmekļa 2.0 mediju speciālists Ēriks Kvalmans (Eric Qualman) savā darbā „Socialnomics: How Social Media Transforms the Way We Live and Do Business” atzīmē, ka tas ir viens no galvenajiem faktoriem, kas sekmēja sociālo mediju strauju plašas popularitātes pieaugumu (24).

2. Sociālie tīkli palīdz lietotājiem būt informētam par to, kas notiek viņa draugu, radnieku, paziņu un kolēģu lokā. To nodrošina tādas sociālo tīklu iespējas kā lietotāju dienasgrāmatas, foto albumi, statusi profilā, tiešsaistes „sarunas” (piemēram, sadaļa „Runā” draugiem.lv portālā). Pateicoties tam lietotājam ir iespēja gan uzreiz paziņot plašam cilvēku lokam par to, kas notiek viņa paša dzīvē, gan uzzināt par to, kas ir aktuāls un interesē citus. Tādējādi, lietotājs ir informēts par galvenajiem notikumiem sabiedrībā un nezaudēt saiti ar citiem cilvēkiem, pat tajos gadījumos, kad laika trūkuma vai citu iemeslu dēļ viņš nevar satikties ar viņiem „reālajā dzīvē”.

3. Pateicoties sociālajiem tiešsaistes servisiem lietotājiem ir radusies iespēja ātrāk sameklēt nepieciešamo informāciju: faktiski, ziņas pašas „atrod” lietotājus. Kā piemēru var minēt Latvijas populārākā sociālā tīkla *draugiem.lv* tematiskās (dombiedru) grupas, kuru dalībnieki dalās ar aktuālu informāciju par interesējošām tēmām: mūziku, kino, ceļojumiem, kā arī sadaļu „Pasākumi” , kurā tiek apkopota un papildināta informācija par gaidāmajiem pasākumiem – sākot no konferencēm un semināriem un beidzot ar sporta pasākumiem un draugu tusiņiem.

4. Sociālie tiešsaistes servisi palīdz lietotājam efektīvāk organizēt savu dzīvi un produktīvāk tērēt savu laiku. Kā vienu no piemēriem var minēt pirkumu veikšanu (gan parastajos, gan interneta veiklos): pateicoties citu lietotāju atsauksmēm un rekomendācijām par kādu produktu, pakalpojumu vai gaidāmo pasākumu lietotājam ir vieglāk izvēlēties no plaša klāsta tieši to, kas labāk atbilst viņa vajadzībām un interesēm.

5. Attiecībā uz indivīda psiholoģiskajām vajadzībām sociālie servisi pilda divējādo funkciju: no vienas puses, tie ļauj lietotājam izpaust savu individualitāti (lietotāju profili, foto un video galerijas, tiešsaistes dienasgrāmatas), taču no otrās puses, tie ļauj justies piederīgam plašākam cilvēku kopumam. Cilvēks, lai arī cik liels individuālists būtu, nespēj pilnīgi iztikt bez citiem cilvēkiem, viņam ir nepieciešama citu cilvēku saprašana un atbalsts, pārliecība par to, ka viņu pieņems tādu, kāds viņš ir.

Apkopojot šos visus faktus, var secināt, kā mūsdienās sociālie servisi sniedz plašas iespējas saviem lietotājiem: tie ne tikai nodrošina piekļuvi daudzveidīgajiem informācijas resursiem, bet arī kalpo par efektīvu un arvien biežāk izmantotu saziņas līdzekli. Protams, sociālo servisu izmantošanai ir arī negatīvas puses (kā klasisko piemēru var minēt laika tērēšanu: sarakste, profilu uzturēšana, komentēšana prasa papildus laika resursus), taču kopumā tas ir iespēju pilns rīks, un šo iespēju izmantošana ir atkarīga tikai no pašiem lietotājiem. Līdz ar to faktu, ka internets bibliotēkās pārsvarā tiek izmantots sociālo portālu apmeklēšanai, nevajadzētu saistīt to ar lietotāju informācijpratības trūkumu, nepietiekami augstu kultūras līmeni vai interešu aprobežotību.

6) Ņemot vērā pētījuma rezultātus attiecībā un interneta un programmnodrošinājuma izmantošanu, var secināt, ka publisko bibliotēku lietotājus ir nepieciešams vairāk informēt par tādiem resursiem (un nepieciešamības gadījumā rīkot atbilstošas apmācības un konsultācijas), kā:

- tiešsaistes abonētās datubāzes (Letonika, Lursoft, Nozare.lv) un bibliotēku katalogi;
- programmnodrošinājums – ofisa datorprogrammas (piemēram, MS Publisher, MS Visio), uzziņu resursi (Microsoft Encarta, Microsoft Student) un citi (īpaši jāatzīmē E-Me e-parakstītājs).

Citi ieteikumi:

- ņemot vērā lietotāju interesi par sociālajiem servisiem, pašvaldību publisko bibliotēku darbiniekiem ir nepieciešams veltīt vairāk uzmanības atbilstošajiem tematiskajiem pasākumiem, piemēram, drošībai internetā un tīkla etiķetei (tas ir īpaši svarīgi attiecībā uz bērniem un jauniešiem, kā arī interneta lietošanas iesācējiem);
- Līdzīgi interneta un programmnodrošinājuma izmantošanas pētījumi palīdzētu rast pilnīgāku priekšstatu par 3TD projekta efektivitāti, ka arī par konkrētu bibliotēku lietotāju informacionālajām vajadzībām un interesēm.

Pētījuma gaitā izvirzītā **hipotēze** – „Rīgas Centrālās bibliotēkas filiālbibliotēkas „Zemgale” lietotāji no visiem pieejamiem interneta resursiem bibliotēkā visbiežāk izmanto virtuālos sociālos tīklus un elektroniskā pasta servisu, savukārt, no datorprogrammām – interneta pārlūkus un teksta redaktorus. Kopumā lietotāji izmanto tikai salīdzinoši nelielu daļu no visa pieejama programmnodrošinājuma iespējām, un viņiem ir nepieciešama papildus informācija, motivācija un prasmes, lai izmantotu tos pilnīgāk” – **tika pierādīta daļēji**. Pētījuma empīriskās daļas gūtie rezultāti parādīja, ka bibliotēkas lietotāji no datorprogrammām tiešām visbiežāk izmanto interneta pārlūkus un teksta redaktorus, savukārt, no interneta resursiem – sociālos tīklus. Nelielu neprecizitāti rada fakts, ka hipotēzē kā izmantotākie interneta resursi tika minēti arī e-pasta servisi (pētījuma rezultāti rāda, ka e-pasts tiek salīdzinoši bieži izmantots tikai pieaugušo lietotāju vidū) un netika uzsvērta izklaides un kultūras informācijas nozīme. Toties kopumā var secināt, ka šim pētījumam ir svarīga praktiska nozīme, jo tajā ir uz konkrētas pašvaldību publiskās bibliotēkas piemēra sniegta precīza, objektīva un detalizēta interneta resursu un programmnodrošinājuma izmantošanas analīze. Turpmākie iespējamie darba virzieni var iekļaut interneta un programmnodrošinājuma izmantošanas analīzi citās bibliotēkās, lai saņemtu precīzāku priekšstatu par lietotāju interesēm, kā arī pilnīgāk un vispusīgāk novērtēt projekta 3TD efektivitāti un ietekmi uz pašvaldību publisko bibliotēku lietotāju IT izmantošanas paradumiem.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

1. *2009.gada rudenī interneta lietotāju skaits turpina augt* [tiešsaiste]. Rīga : TNS Latvia, 2009 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams:
<http://www.tns.lv/?lang=lv&fullarticle=true&category=showuid&id=3037>
2. **Airaksinens, Timo.** Pragmatisms. **No: Airaksinens, Timo.** *Filosofijas pamati*. Rīga : Zvaigzne ABC, [b.g.], 119.-120.lpp. ISBN 978-9984-40-109-6.
3. **Alta, Sabīna.** Trešais tēva dēls vienmēr uzvar! *Lauku Biznesa Laikraksts*, Nr.7, 2008, 16.febr., 15.lpp. ISSN 1691-2381.
4. **Bičevska, Ilze.** Pirmo veiksmes stāstu filmē Jēkabpilī. *Brīvā Daugava*, Nr.125, 2009, 3.nov., [1.] lpp. ISSN 1407-9828.
5. **Bičevska, Ilze.** Veiksmes stāsti nonāk pie skatītājiem. *Brīvā Daugava*, Nr.20, 2010, 18.febr., 4.lpp. ISSN 1407-9828.
6. **Briedis, Andris.** Datori bibliotēkām. *Liesma*, Nr.62, 2008, 23.apr., 5.lpp. ISSN 1691-0397.
7. **Daiņa, Īrisa.** Interneta lasītavai liels noslogojums. *Auseklis*, Nr.9, 2009, 22.janv. ISSN 1691-0141.
8. **Dēbele, Ilze.** *Pusaudži un jaunieši - informācijas tehnoloģiju lietotāji bibliotēkās* : bakalaura darbs. Latvijas Universitātes Informācijas un bibliotēkzinātnes nodaļa; darba zin. vad. Daina Pakalna ; rec. Dženija Dzirkale-Maļavkina. 67 lpp. Rīga, 2008.
9. **Dora, Džesika.** Stikla kalnā tikts. Ko tālāk? *Latvijas Avīze*, Nr.156, 2008, 9.jūn., 11.lpp. ISSN 1691-1229.
10. Dutch Duck IE History Viewer [online]. [B.v.] : Dutch Duck Software, 2009
Available: <http://www.dutchduck.com/Features.aspx>
11. **Himanen, Pekka.** *The Hacker ethic and the spirit of Information Age*. London : Random House, 2001. 257 p. ISBN 978-0375505669.
12. *Kas ir „Trešais Tēva dēls?”* [tiešsaiste]. Rīga : Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēmas”, 2008 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams:
<http://www.3td.lv/index.php/lv/par/3td/>
13. **Klīve, Visvaldis.** Pragmatisms. **No: Klīve, Visvaldis.** *Gudrības ceļos*. Rīga : Zinātne, 1996, 168.-169.lpp. ISBN 5-7966-1150.
14. **Kūle, Maija.** Pragmatisms. **No: Kūle, Maija.** *Filosofija* : eksperimentāla mācību grāmata. Rīga : Zvaigzne ABC, 1998, 374.-381.lpp. ISBN 9984-17-119-1.
15. **Kusiņa, Linda.** Izvērtēts „Trešais tēva dēls”. *Latvijas Avīze*, Nr.210, 2009, 8.aug., 14.lpp. ISSN 1691-1229.

16. **Latvijas Universitātes Sociālo un Politisko Pētījumu Institūts.** *Pētījuma „Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanas un apmierinātība ar pakalpojumiem” noslēguma ziņojums* [tiešsaiste]. Rīga : LU SPPI, 2009 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: http://www.kis.gov.lv/attach/Nosleguma_zinojums.pdf
17. **Lindenbauma, Linda.** Modernizācija ir notikusi. *Zemgales Ziņas*, Nr.98, 2008, 23.maijs, 3.lpp. ISSN 1407-3889.
18. **Mikanovska, Sandra.** "Trešais tēva dēls" demonstrē video stāstus no Latvijas publiskajām bibliotēkām. *Jaunais Vēstnesis*, Nr.11, 2010, 9.febr., 5.lpp. ISSN 1691-1512.
19. **Ozoliņa, Sandra.** Visi ceļi ved uz bibliotēku. *Komersanta Vēstnesis*, Nr.18/19, 2008, 30.apr., 26.-27.lpp. ISSN 1691-2659.
20. *Pētījums par informācijas komunikāciju tehnoloģiju pieejamību un izmantošanu un bibliotēku funkcionālo lomu Latvijas sabiedrībā* [tiešsaiste]. Rīga : Kultūras informācijas sistēmas, 2007 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: www.kis.gov.lv/lv/c14/n630/
21. *Pētījums „Pašvaldību publiskās bibliotēkas: vērtība, uzticēšanas un apmierinātība ar pakalpojumiem”* [tiešsaiste]. Rīga : Kultūras informācijas sistēmas, 2009 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: <http://www.kis.gov.lv/lv/c14/n693/>
22. Pragmatisms. **No:** *Īss filozofijas vēstures apcerējums*. Red. M. Jovčuks. Rīga : Liesma, 1971, 656.-665.lpp.
23. *Publisko bibliotēku attīstības projekts* [tiešsaiste]. Rīga : Valsts aģentūra „Kultūras informācijas sistēmas”, 2008 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: <http://www.3td.lv/index.php/lv/par/apraksts/>
24. **Qualman, Eric.** *Socialnomics : How Social Media Transforms the Way We Live and Do Business*. New Jersey : Wiley, 2009. 266 p. ISBN 978-0-470-47723-6.
25. **Riemere, Elīna.** *Pamatskolas vecuma bērni un internets publiskajās bibliotēkās Latvijā* : bakalaura darbs. Latvijas Universitātes Informācijas un bibliotēkzinātnes nodaļa; darba zin. vad. Daina Pakalna; rec. lekt. Iveta Kalniņa. 58 lp. : il. Rīga, 2008.
26. **Rozentāle, Līga.** Lielā pasaule tiek pat vismazākajai bibliotēkai. *Diena*, Nr.76, 2008, 1.apr., 4.-5.lpp. ISSN 1407-1290.
27. **Rūklis, Kaspars.** Latvijas publisko bibliotēku attīstības projekts "Trešais tēva dēls" darbībā. *Bibliotēku Pasaule*, Nr.42, 2008, 32.-33.lpp. ISSN 1407-6799.
28. **Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS.** *Attieksme pret bibliotēkām* [tiešsaiste] : bibliotēku lietotāju aptauja. Rīga : Kultūras informācijas sistēmas, 2007 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: http://www.kis.gov.lv/attach/Lietotaju_aptauja.pdf

29. **Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS.** *Attieksme pret bibliotēkām* [tiešsaiste] : bērnu aptauja. Rīga : Kultūras informācijas sistēmas, 2007 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: http://www.kis.gov.lv/attach/Bernu_aptauja.pdf
30. **Tirgus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS.** *Drošāks internets bērnu un jauniešu vidū* [tiešsaiste]. Rīga : SKDS, 2008 [skatīts 2010.g. 1.maijā]. Pieejams: http://www.drossinternets.lv/upload/materiali/petijumi/petijums_par_interneta_drosibu_2008.pdf
31. **Vīgante, Sandra.** Kurš atbildīgs par bezmaksas internetu bibliotēkās? *Talsu Vēstis*, Nr.29, 2009, 10.marts, 7.lpp. ISSN 1407-9429.
32. **Vīgante, Sandra.** Labākai dzīvei. *Latvijas Avīze*, Nr.21, 2010, 30.janv., 19.lpp. ISSN 1691-1229.
33. **Vikmanis, Ģirts.** Glābiņš internetā un grāmatās. *Latvijas Avīze*, Nr.106, 2009, 20.apr., 2.lpp. ISSN 1691-1229.
34. **Vilcāne, Inita.** *Elektronisko komunikāciju izmantošana Rīgas rajona publiskajās bibliotēkās* : bakalaura darbs. Latvijas Universitātes Informācijas un bibliotēkzinātnes nodaļa; darba zin.vad. Iveta Kalniņa ; Vineta Gerkena. 58 lp. : il. Rīga, 2008.
35. *What is Wakoopa?* [online]. [B.v.] : Wakoopa, [b.g.] [cited 1 May 2010]. Available: <http://wakoopa.com/about>
36. **Zauers, Alvils.** Kam muļķim nauda. *Nedēļa*, Nr.14, 2008, 31.marts, [34.]-35.lpp. ISSN 1691-0524.

PIELIKUMI

Datoru izmantošana RCB filiālbibliotēkā „Zemgale” pētījuma veikšanas laikā

Datums	Lietotāju skaits	Datums	Lietotāju skaits
03/10/09	8	20/10/09	9
04/10/09		21/10/09	9
05/10/09		22/10/09	31
06/10/09	29	23/10/09	37
07/10/09	27	24/10/09	13
08/10/09	29	25/10/09	
09/10/09	29	26/10/09	
10/10/09	17	27/10/09	30
11/10/09		28/10/09	
12/10/09		29/10/09	26
13/10/09	26	30/10/09	34
14/10/09	30	31/10/09	17
15/10/09	31	01/11/09	
16/10/09	25	02/11/09	
17/10/09	21	03/11/09	23
18/10/09		Kopā:	501
19/10/09		Vidēji dienā:	24
	- Brīvdiena/Spodrības diena		

Bakalaura darbs „Interneta un programnodrošinājuma izmantošana Latvijas publiskajās bibliotēkās” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Kristina Papule

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docente Dr.philol. Daina Pakalna

Recenzente: lektore Dr. philol. Baiba Mūze

Darbs iesniegts Informācijas un bibliotēku studiju nodaļā 28.05.2010.

Metodiķe: Arita Skarnele

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē

____.____.2010. prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretāre: lektore Dr. philol. Vineta Gerkena